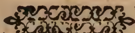

ERRATA
BENDINELLII
IN P. CORNELII SCIPIONIS AEMYLLIANI VITA.

ξυρός εἰς ἀκόνην.

MVTINAE,

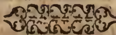
Apud Paulum Gadaldinum, & Fratres.

M. D. LXX.

CAMILLVS COCCAPANIVS ANTONIO BENDINELLIO.

PAVCOS ab hinc menses cum tu omnia huc studia contuleris, ut Placentini ciues publicam tibi liberorum suorum honestissimis artibus instituēdorum curam restituerent, quòd ita ratio rerum tuarum maximè postularet; ubi primùm illos, qui bus antea pulchrè notus fueras, hanc tibi Prouinciam liberè denegantes eandem mihi uix petenti ultro detulisse intellexisti, ob hanc offensionem, ac repulsam, quam ægrè fers, tanto diruptus es dolore, atq; inuidia, ut quodcunq; posthac labefactare crederes existimationē meam, ira uehementi correptus, atque incitatus, maledicta congerens in me con tra quàm ius erat, semper effuderis. Itaque tuus in primis filius, abiecta prorsus uerecundia, tuam secutus authoritatem, eam ad me scripsit epistolam, qua tuum quidem os habere, atq; obtrectatione laudis prorsus imitari uisus est. cui tamen epistolæ nihil ego respondi, satius omnino fore ducens adolescentem, qui propter ætatem peccasset, contemnere; cum præsertim sic assiduis rerum susceptarum distinear occupationibus, ut in eiusmodi nugis mihi sit nefas otium frustra cōterere. Tu uerò interea ab incœpto nō destitisti, donec imprudēs negotium cōficeres, ut scribis λοιμὸς μετὰ λιμόν. Quare litteras ad me tuo nomine scriptas V. Id. Aprilis eas misisti, quæ nec ista, quam agis ætate, nec ijs, quibus deditus es studijs hominum doctorum, ac proborum iudicio dignæ fuerunt iudicatæ: erant enim omni maleuolētiæ labe suffusæ, conuicio, contumeliaq; turpissima usque adeò refertæ, ut etiam defunctos, qui sensu carent omni, allatrarint. Id præterea artificium adhibuisti; ut xx. dies ante a tuis hæ iussu tuo publicatæ fuerint, quám mihi ipsi redditæ: quod quidem modestiam, pudoremq; tuum satis omnibus apertè declarauit. Quibus postea litteris (inuitus licet, quòd aliter fieri non oportuit) diligenter ita respondi, ut & parem tibi laudationem rependerim, & mores tuos quasi in tabella deliniare contenderim. Sed quia tuæ litteræ mihi uidentur illud spectasse precipuè (nam eò tuæ cogitationes intenduntur omnes) ut ego hoc publicè profitendi munere parum dignus habear, si quidem me rudem maximè, rerumq; omnium ignarum nutu, ac significatione appellas, quin

me despiciens, ac pro nihilo ducens Periseellidã Pictoris hominis translato opeas; ego constitui te uanum prorsus, ac mendacem omnibus indicare, tibiq; ipsi luce clarius ostendere, me & non indignè à summis illis uiris, qui me commendarunt, laudatum; & à ciuibus Placentinis meritò acceptum, meritoq; huic officio publicè legendi præfectum fuisse. Id autem quò facilius ipsemet existimare posis, operæ pretium duxi fore (quod nemo non probabit) si tuis a me scriptis accuratè perpensis, & castigatis inscitiæ tuæ (quod affirmaram studiosè me facturum) designationem quasi pennicillo quodam exprimerem; qua quidem perspicies (nisi mea me fallit opinio) de me quantum ego in hac arte pingendi polliceri habeam. Et quoniam P. Scipionis uita à te conscripta una te maximè uideo gloriari, & iure, neq; enim aliud quidquam in uita tua, quam ultra annos sexaginta produxisti, potuisti præstare, nisi breues illas regulas, & scansionem ad usum puerorũ lingua latina erudiendorũ editas, quibus nemo unquãpræter te usus est, habere pro magna re uelimus; Iudicium de tua doctrina facturus omittam reliqua, ut quorum ne ipse quidem meminisse uelles; at Scipionis uitam ut rem aliquanto grauiorem excutiam; quam iam ter edidisti, primum Florentiæ ante annos uiginti duos, deinde mox aliquot in locis emendatam Mutinæ, postremo superiore anno propè totam refectam Lucæ; atque ea ita superbus incedis, unumq; te suspicis, ut hoc uno ingenij tui monumẽto temet ijs, qui plurima, eaq; nobilissima in omni genere doctrinæ ediderunt, ante ponas. Quid autem ego ipse de ea iudicem, tredecim tantùm primis pagellis eius excussis, in quibus rem usque ad Scipionis consulatũ priorẽ perducis, paucis exponam; reliqua, quæ sunt innumerabilia, si me lacessi ueris, tempore suo patefacturus.

Ego igitur in uniuersum sic sentio, te, cum de Scipione scripsisti, res Scipionis, non ut uideris uelle, scripto tuo nobilitasse, sed prorsus infamasse; quod ipsum primum testimonio ipsomet tuo ostendam, deinde rè ipsa etiam demonstrabo. Indicium tuum apparet ex indice libri, qui est eiusmodi. P. Scipionis uita, uel dispersę potius eius reliquiæ ex multis probatissimorum auctorum scriptis collectæ, et in ordinem redactę per Antonium Bendinellium. *Cum te reliquias uitæ Scipionis in ordinẽ redegisse scribas; profecto eas te infamasse significas, id enim apud Latinos significat in ordinem redigere, si testi credimus Prisciano libro 18. In ordinẽ, inquit, redactus est, hoc est inter uiles, & abiectos cõnumeratus (ἐγκύκλιον ποιεῖν dicũt Græci) Liuius libri. xxx. Tribuni plebis in ordinem redacti pro contemptissimis habiti sunt. In eandem autem significationem usurpat sæpe Liuius etiam in ordinem cogere. Quare in ordinem redactæ, si Priscianũ audieris, erunt inter uiles & abiectas relatæ. Quanquam autem hoc fortasse noluisti, tamen tantam uim habet ueritas, ut etiam nolentes sæpe τὰ ὄντα loqui compellat. Et certe ita scripsisti, ut*

uerè possimus dicere, te Scipionem quanquam uirum clarissimum in ordinem coegisse. Neq; enim aut genus ipsum scribendæ uitæ rectè cõcepisti; aut in partibus eius singulis explicandis ita te gessisti, ut laudem feras. Primum enim in colligendis Scipionis actionibus es lapsus, quòd putasti, quascunque actiones, aut dicta Scipionis etiam leuissima esse in historiæ seriem referenda. Res autem ita habet, ut grauissimum quodque tantum, & cognitione dignissimum ex multis sit secernendum. Vt enim si uiuentis hominis uitam scriberes, non quid quoque die ille aut diceret, aut ageret, colligeres; sed quæ ad studia, actiones, et uirtutes eius insigniores prodendas pertinerent; sic cum uitam ueteris Imperatoris restituas, non si copiam singularum etiam eius actionum nactus sis; ea utaris; sed adhibito iudicio, quæ illustriora re, atque exemplo sint, seligas; eaq; in historiam referas. Quod diligenter fecit summus uir ille, cui te temerè anteponis. Accedit etiam illud, quòd aliud est scribere historiam populi Romani, aliud uitam Imperatoris Romani. Qui historiam populi scribit, is populum exornandum sibi proponere, atq; omnia domi, forisue ab eo acta, et quibus de caussis, & per quos acta sint, persequi debet. Qui uitã Romani Imperatoris scribit, is genus, parentes, studia, amicos, dicta, factaq; eius illustriora, demum magistratus captos sigillatim exponet: bella uero per eum populi Ro. nomine gesta multo minore apparatu narrabit, quàm ille ipse, qui historiam populi scribit: si quidem bella sunt populi, non eius ducis, per quem populus ea gessit. Itaque in caussis bellorum perscrutandis, & initijs tradendis, & in singulis partibus exponendis, nisi ad dignitatẽ ipsius ducis pertinuerit, erit parcior. Quare hac de caussa non eadem copia res à Fabio, Marcello, Flaminino, Paulloque gestas narrauit Plutarchus, atque Liuius; contrà uero multa de priuatis eorum studijs attulit Plutarchus, quæ prætermisit Liuius. Quod cum ipse non intelligeres, eadem diligentia bellum Punicum, & Numantinum à Scipione confectum tibi explicãdum sumpsisti, quã Appianus in bello Africano, & Hispanico, quod populus Rom. gessit, exponendo fuerat usus. Quod non fecit is, quem tu contemnis. Quæ uero ipse sine ratione aut addideris, aut omiseris nunc uidendum est.

ADDITA QVAE SVNT SVPERVACAnea; omissa, quæ necessaria.

Pag. 11. uer. 9.

TErtius enim tum agebatur annus, ex quo Romani Perseo Macedonum regi. *Ab hoc loco per duodecim uersus narras caussam belli Perseo regum Macedoniæ moti, & quemadmodum post Crassum, Mancinum, Philippum sit mandatum Paullo Scipionis patri, & qua de caussa quod*

non

non erat necessarium uitam Scipionis *scribenti, qui in eo bello tyrocinium miles patris posuit. Nisi uero putes, quotiescunque de stipendijs alicuius gregarij militis agimus, semper causas, euentusque bellorum, in quibus ille uersatus est, esse exponendas, quo nihil esse potest absurdius.*

Pag. 12. *uer.* 15.

Perseus interim fugæ princeps. *Ab hoc loco per quinquaginta fermè uersus, superuacanea omnia sunt, quæ persequeris. Continent enim fugam, & captionem Persei, & reliquias uictoriæ Macedoniæ; quæ historiam populi Romani, aut certè Paulli Imperatoris narrati conuenirent; at Scipionis militis uitam scribenti nequaquam. Adde, quòd integram Liuij paginam ijsdem uerbis in tuã historiam ineptè transtulisti; & centonem historiæ, non historiam confecisti.*

Pag. 13. *uer.* 29.

Scipio non multo post in Græciam. *Hæc & sequentia per uersus circiter quadraginta ad uerbum ex Liuij historia sumpta sunt ridicule, quia descriptionem Græciæ continent; quam Paullus cum filijs peragrauit interea dum legatos Romæ expectauit: quæ & si aliqua ex parte Scipionem attingunt, non tamẽ aut tam diligenter, aut uerbis alienis fuerunt narranda, caret enim res exemplo.*

Pag. 16. *uer.* 1.

Hæc profecto ratio confirmatioq; doctrinarum, & si naturæ ipsius habitu propè diuino per se moderatus, & grauis. *Hi quatuor uersus temerè huc ex oratione Ciceronis pro Archia inculcati sunt; & eorum sententia redolet potius philosophiam, quàm historiam.*

Pag. 16. *uer.* 4.

Libros illos quidem à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptos. *Addendum erat, de uita aut de disciplina Cyri, alioquin obscurum est, qui libri sint.*

Pag. 16. *uer.* 12.

Cuius abstinentia, ut cæteras innumerabiles illius, eximiasq; uirtutes. *Quæ de abstinentia Paulli patris, & ditato Romano ærario per aliquot uersus dicuntur, ad Paullum pertinent, non ad Scipionem, nisi forte laudationẽ Scipionis scribas, atq; aliquid ad eum gloriæ ex uirtute paterna deriues. Adde quòd uerba sunt Ciceronis ex libris de officijs huc sine ratione translata.*

Pag. 17. *uer.* 24.

Idem ferè in dicendi facultate eueniebat. Nam & si plurimum tribuebatur ambobus; dicendi tamen laus erat in Lælio illustrior. *Hæc tota pars, quæ iudicium continet de Lælij & Scipionis eloquentia sumpta est ad syllabam ex libro Ciceronis de Claris oratoribus, ridicule.*

Pag. 18. uer. 13.

Nam præter cætera nihil difficilius esse dicebat, quã amicitiã usque ad extremũ uitæ diem permanere. *Quæ finxit Cicero dicta à Scipione in dialogo de amicitia pro animi sui arbitrio, ut mos est dialogos scribentium; ea ut uerè dicta, in historiã cõtulisti. quanta iudicii cum laude ipse uideris; si autẽ sermones habiti in dialogis in historias referendi sunt, miror, cur non integros eius sermones de senectute cum Catone, & de amicitia cum Lælio habitos apud Ciceronem eadem ratione descripseris.*

Pag. 19. uer. 12.

Cum Athenienses Romam legatos de maximis suis rebus miserũt, Carneadem Academicũ, Critolaum. *Quod inquis Scipionem audiuisse legatos missos ab Atheniẽsibus, id parũ ad rem pertinet, neque enim ex ea auditione aliquid elicis, quod priuatim ad Scipionem pertineret, neque hos solos audiuit Scipio, aut solus. Quare hoc rectè omissum, ab eo, quem tu despicis.*

Pag. 19. uer. 25.

Cum interim res in Hispania Romanis non satis prosperè procederet. *Cum hoc bellum sit in quo Scipio cum publico legationis munere uersatus sit, paucis uerbis uidebatur ratio eius aperienda. Nam si hoc fecisti, cum de tyrocinio eius scripsisti, multo magis facere debuisti nunc, cum de legatione eius agas.*

Pag. 19. uer. 34.

Præter cætera facinora, quæ in eo bello præclara edidit, illud ad Intercatiam maximè memorabile fuit. *Si præter Intercatiense facinus alia edidit, cur non ea exponis? si quidem alios reprehendens, scribis.* Non putabam eum, qui uitam et res gestas alterius scriberet, officio satisfecisse suo, si unum, aut alterum egregium eius facinus persequeretur. *putasq; hoc dicendi genus oratoris potius artificium ostendere, quàm historici officium. Neq; uides, si hoc est uitium, eo te laborare, qui cum multa scias, unum tamen tantum commemoras.*

Pag. 20. uer. 10.

Armis habilibus magis, quàm decoris, media militaris statura. *Hæc ad uerbum dicuntur de Torquato pugnante cum Gallo à Liuio libro 7. tu uero quasi idem esset Scipio, ac Torquatus, à Torquato ad Scipionem ineptè transtulisti.*

Pag. 20. uer. 21.

M. etiam Alienum Pelignum scuto suo protexit. *Hoc narrat Cicero Tusculana quarta, sed non definit uter Africanus hoc fecerit, aut quo in bello; quare non fuit temere Aemyliano ascribendum, neque in bello Celtiberico potius*

tius quàm in Africo. & propterea omissum est ab illo nostro, quem omnes præter te, aut tui similes laudant.

Pag. 21. uer. 29.

Quo ubi aplicuit, nihil ei potius fuit quàm ut Masinissam conueniret. *Scipionem ad Masinissam uiuentem uenisse bis inuenimus. primùm in legatione, cum ex Hispania missus est a Lucullo, superiore anno; iterum cum tribunus militum Manilio consuli uenit in Africam. prioris aduentus testis est Appianus, & Valerius; posterioris solus Cicero, in sexto de republica, qui, ut somnium Scipionis fingeret, finxit etiam aduentum eius in Africam, quem falsum esse uerba Scipionis et Masinissæ ab illo ficta ostēdunt, quæ nō cadunt in eos, qui paullo ante se inter se, et uidissent, et allocuti essent; sed conuenirent eis, qui tum primùm mutuo colloquio fruerentur. Cicero uero immemor prioris aduētus, finxit ex uerisimili, Scipionem, ubi primùm uenit in Africam, priuato officio Masinissam familiæ suæ amicissimum inuisere noluisse, ut occasionem somnij nancisceretur more Platonis. Tu uero omnia hæc, quæ ficta sunt, quasi uera essent, in historiam transtulisti; scilicet aduentum Scipionis secundum ad Masinissam sine caußa, lachrymas Masinissæ, sermones utriusque, & somnium; quæ etiam si uerus esset aduentus; tamen quia à poeta, uel certe imitatore sunt conficta, ab historico fuerunt negligenda; Huic autem malo ut aliqua ex parte medereris, addidisti, uocem.* Iterū, *quæ non est apud Ciceronem. Num uero tibi hæc uerba conuenire uidentur Masinissæ Scipionem post paucos menses reuisenti?*

Ad Masinissam ut uenit Scipio, complexus eum senex collachrymauit, aliquantoque post suspexit in cælum, & grates tibi, inquit, ago summe sol, uobisque reliqui cælites, quod antequam ex hac uita migro, conspicio in meo regno iterum P. Corneliū Scipionem, cuius ego nomine ipso recreor, & quæ sequuntur.

Pag. 22. uer. 7.

Hinc Cicero occasionem arripuit, ut Scipionis somnium comminisceretur. *Quæ de Scipionis somnio à Cicerone conficto, et libris Ciceronis, in quibus Scipio de rep. disputare inducitur, per multos uersus infarcis; omnia in historia superuacanea sunt, ut ficta, & nihil ad rem pertinentia.*

Pag. 22. uer. 23.

Consules acceptis trecentis, quos Carthaginensibus imperarant, obsidibus. *In hoc bello Scipio fuit tribunus militum, & propterea eæ huius belli partes narrandæ sunt tantum, in quibus Scipio operam nauauit aliquā; reliqua, quæ consules sine Scipione egerunt, persequi, est eius, qui belli integri historiam aut eorum consulum uitam scribat. Quod cum ipse non uideris, temere omnes res gestas à Manilio, & Censorino consulibus ex Appiano attulisti.*

Itaq; sequentes non uersus, sed paginæ multæ inanes sunt, & omittendæ, ut sũt ab illo nostro omissæ, quod rem nullam Scipionis consilio, aut uirtute gestam contineant.

Pag. 23. uer. 10.

Patebat Carthago in circuitu. *Descriptio situs Carthaginis, quam hic ex Appiano, et Strabone diligentissimam attulisti, bellum Punicum scribenti, non Scipionis Tribuni militum in eo bello uitam narranti conuenit. & si quid sit, quod ad rem aperiendam ex ea repetendum sit, id opportuno loco, breuiter, ut noster ille fecit, inseri potest. Verum tu, dum Appiani Africam historiam uertis, imprudens in has ineptias incidisti. Non est autem historici officium historicos uertere; sed iudicio adhibito, quæ personis, locis, & temporibus conueniãt, ab eis mutuari, eaq; tantum memoriæ prodere.*

Pag. 26. uer. 32.

Distabat Nepheris à Carthagine. *Descriptio urbis Nepheris, quam ex Strabone attulisti, necessaria non est: sit argumento, quòd Appianus bellum Punicum de industria scribens eam omisit: neq; enim omnium urbium descriptiones necessariæ, neq; in omni historia.*

Pag. 29. uer. 9.

Hac quidem graminea corona *Quæ de coronis, & in primis de graminea scribis ad uerbum sumpta à Gellio l. 5. c. 6. & Plin. lib. 22. cap. 4. quæ item de L. Sicinio Dentato, & Augusto iam satis decantata præter rem affers, multis nominibus absurda hoc loco sunt.*

Pag. 33. uer. 31.

Piso tandem ab Hippone Regio, quam per totam ęstatem obsederat, Vticam in hiberna turpiter est compulsus. Erat hęc urbs inter Vticam, & Carthaginem. *Hic digrederis de Hippone Regio urbe Africæ: & quidem, ut mihi uidetur, inconsiderate. primùm enim loqueris de Pisone consule, qui rem gessit absente Romæ Scipione, deinde ea dicis, quæ ad bellũ hoc non pertinent; ut hæc urbs fuisset ornata ab Agathocle Syracusano, ut pòst D. Augustinum Episcopum habuerit, ut à Vandalis expugnata sit, quæ cum post multa secula euenerunt; tum neq; Scipionem, neq; bellum, neq; Romanos ullo modo attingunt.*

Pag. 35. uer. 4.

Hoc tempore cum ab eo uetus quidam affectator. *Hoc tradit Cicero in Verrina septima. sed uter Africanus hoc dixerit, aut fecerit, non definit. Itaq; quod uterq; consul in Africam uenerit, ibiq; bellum gesserit, utrum significare uelit, obscurum est.*

FALSA CONTRA AVCTORES, AVT VErisimilia sine auctoribus.

ALtero prӕterea uitio laboras, & eo grauissimo, quòd multa falsa asseris contra scriptorum auctoritatem, multa uerisimilia fingis sine eorum auctoritate, ut hӕc quӕ sequuntur.

Pag. 9. uer. 2.

Plutarchus Aemyliam gentem à Mamerco Numӕ regis filio dictam scribit. quem Numa & Mamercum propter Mamercum Pythagorӕ filium, & Aemylium appellauit, ut alluderet ad Pythagorӕ in dicendo suauitatem, atq; gratiam, quę Grӕce αἱμυλία dicitur. *Falsum est, hoc scribere Plutarchum. Nam in Paullo scribit ita:* Primum Aemyliorum, & qui generi nomen Aemyliorum reliquit, Mamercum fuisse, Pythagorę filiũ propter αἱμυλίαν sermonis, & gratiam Aemylium appellatum, nonnulli eorum dixere, qui regis Numӕ disciplinam in Pythagoram contulere. *in Numa uero ita.* Non nonnulli dicunt, cum Numę quatuor filii essent unum ab eo Mamercum appellatum propter Pythagorӕ filium, ab illo uero gentem Aemyliam appellatam. *Primum ergo Plutarchus non inquit, Mamercum esse á Pythagorӕ ӕmylia Aemylium uocatum, neque Aemyliam gentem a Mamerco Pythagorӕ filio genus duxisse constanter tradit. atque cum hanc historiam ex aliena sententia recitet, ipse satis se eam non probare ostendit. Falsa autem ea est certé, cum satis constet, Dionysio, Liuio, & cӕteris auctoribus, Pythagoram uixisse regnante Seruio, idest aliquot post Numam sӕculis Fieri autem potuit, ut gens Aemylia á Mamerco Numӕ filio traxerit originem, uerum non caussa Pythagorӕ, quem uidere non potuit Numa.*

Pag. 10. uer. 15.

Africanus ab euersa priore consulatu Carthagine dictus est. *Falsum est, Scipionem Africani cognomen inuenisse ab euersa Carthagine. Nam a deuicta Africa inuenit, quam non minus subegit, quàm euertit Carthaginem. Siquidem Africam fecit prouinciam populi Romani; quo nullum certius uictoriӕ potest esse indicium. Neq; urbs deuicta efficiebat, ut aliquis cognomen deuictӕ regionis ferret. alioquin idem Scipio subacta Numantia se Celtibericum appellasset, non Numantinum.*

Pag. 10. uer. 23.

Cum iam inde à pueritia eximię indolis, ac uirtutis specimen prę-se ferret. *Hoc uerisimile est; sed tamen nemo tradidit.*

Pag. 10. uer. 33.

Apud quos Scipio cum Q. Fratre in iis exercebatur, ad quę natura magis factus, propensus q; uidebatur. *Verisimile item, sed caret auctore.*

Pag. 10. uer. 30.

Ex longinquis regionibus accersendos curauit, et omnes magna mercede conductos. *Verisimile hoc etiam, sed auctoritate confirmari non potest.*

Pag. 10. uer. 21.

Q. Aelio Pæto Tuberoni. *Fieri potest, ut Q. Tubero ex Aelijs Pætis fuerit. tamen nemo tradidit.*

Pag. 11. uer. 2.

In quibus quidem exercitationibus, ac studiis cum maiorem Scipio pueritię suæ partem consumpsisset, tantum profecit, ut & omnes, quibus notus erat &c. *Hæc non minus ex coniectura à te scripta sunt, quàm illa ab illo, quem tu reprehendis.* Reliquum omne tempus partim in legitimis stipendiis conficiendis, partim in rectissimis litterarum studiis concelebrandis, quantum perspici potest coniectura, traduxit. *Hoc tantum differt, quòd tu hæc quasi ex certo sumpta auctore affirmas, ille coniecturam suam exponit, quod sæpe summos scriptores facere animaduertit. Et tamen cum ita sit, audes scribere, historicum res certas afferre debere, non coniecturas suas prodere. Quibus remotis non intelligis integram antiquitatis cognitionem sublatum iri. Cicero quidem cum historiam de claris oratoribus scripsit, quid aliud, quàm coniecturas de ueteribus oratoribus suas attulit? Non ergo historico, quòd coniecturis nitatur, est obiiciendum; sed quòd malis, & non rectè conceptis.*

Pag. 11. uer. 20.

L. Aemylium patrem iterum consulem ad id bellum finiendum creauerunt, & illi Macedoniam extra ordinem decreuerunt. *Hoc repugnat Liuio, qui ita scribit libro* 44. Consules creari L. Paullus iterum, & C. Licinius Crassus. omnia ut maturius agerentur, belli Macedonici stimulabat cura. Itaq; designatos consules extemplo sortiri prouincias placuit, ut utri Macedonia cõsuli eueniset, sciretur. Aemylio Macedonia, Licinio Italia euenit. *Ex his apparet omnia ordine esse acta: neque nominatim Aemylio Macedoniam esse mã-*

datam, sed cum collega sortitum esse. Tu uero Liuium non legisti?

Pag. 15. uer. 5.

Quod quidem ut facilius præstare posset, in urbe non luxui, non inertiæ se corrumpendum dedit. & quę sequuntur de studio litterarum. *Omnia ex uerisimili sumpta sunt, non ex certa historia.*

Pag. 15. uer. 7.

Quod adolescentię reliquum fuit, vbi per negotia tum publica, tum priuata licuit. *Erat natus tum Scipio annos plus minus octodecim: quomodo autem publica negotia tractare potuit in urbe, si ea ætate adolescentes rempublicam non attigerunt?*

Pag. 15. uer. 20.

Scipio (post triumphum patris) in stoica disciplina adolescentiam posuit pręceptore Metrodoro pictore, & philosopho excellentissimo. Item. Scipio domi tantum opera Metrodori est vsus. *Falsum est, Scipionem habuisse præceptorem Metrodorum. Verba Plinij, unde tu sumpsisti, hoc indicant. lib. xxxv. cap. xi.* Cum L. Paullus deuicto Perseo petiisset ab Atheniensibus, ut sibi quam probatissimum philosophum mitterent ad erudiendos liberos, itemq; pictorem ad triumphum excolendum; Athenienses Metrodorum delegerunt, professi, eundem in utroq; desiderio præstantissimū; quod edicto quoq; Paullus indicauit. *Num tibi uidetur scribere, Scipioni Metrodorum præceptorem a patre datum? minime. Est enim sententia hæc Plinij, Cum Paullus uicto Perseo Athenas uenisset (ut uenit Græciam peragrans teste Liuio) petiit præceptorem ad liberos erudiendos, qui erant hi liberi: non P. Scipio, & Q. Fabius, qui supra annos septemdecim nati erant; sed illi duo pueri ex secunda uxore suscepti; quorum unus paullo ante triumphum, alter post triumphum est mortuus. Tu uero uerba Plinij inferis, quasi ad Scipionem pertineãt: aut historiam scribere sit centones quoscunque scriptorum temere cõsuinnare. Itaque recte hoc omissum est ab illo, quem tu gloriæ summæ caussa lacerandum sumpsisti. Itaque quod dicis illum scribere, Scipionem patris triumpho non affuisse, falsum narras. sed tu libidine maledicendi occæcatus non animaduertisti.*

Pag. 15. uer. 31.

Poeta quoque haud contemnendus euasit. Versus enim ornatissimos ex tempore fundere, & scribere solebat. Vnde gaudens aliquando præteritis laboribus, ita cum patria locutus est.

Desine Roma tuos hostes.

Nanque tibi monumenta mei peperere labores. Alio loco.

A sole oriente supra Mæotis paludes.
Nemo est, qui factis me æquiparare queat.

Hæc sumpsisti e secundo de Finibus, ubi Cicero Africanum priores duos uersus cum patria locutum scribit, & libro quinto Tusculanarum, in quo Africanum gloriatum posterioribus duobus uersibus narrat. Verum dum hoc fecisti, pluribus te erroribus, iisq; fœdissimis implicuisti, quos enumerabo, si potero. Primus est, quòd uersus a Poeta confictos, & Poeticè Africano tributos, pro ueris ipsius Africani uersibus attulisti. Sic enim ais. Versus ornatissimos ex tempore fundere, & scribere solebat. *Secundus, quòd hoc argumentum esse uoluisti, Africanum poetam non contemnendum fuisse. sic enim etiam sequeretur, ut Menelaus, & Agamemnon, quos sæpißime loquentes fecit Homerus, essent poetæ non contemnendi. Tertius, quòd pro uersibus ad rem non pertinentibus eos, qui pertinebant, omisisti, ut hemistichium, quod est in tertio de oratore.* Desine Roma tuos hostes, Testes sunt campi Magni. *Quartus, quòd si uersus poetarum, in quibus gloriatur Africanus, erant ponendi, illos etiam ponere debuisti.*

Si fas cædendo cælestia scandere cuiquam est,
Mi soli cæli maxima porta patet.

Qui sunt Ennij Africanum ita loquentem facientis, ut scribit Seneca epistolarum lib. xix. & Lactantius libro primo, cap. xviij. Quintus, quòd cum omnes hi uersus Ennij sint, tu eos Africani esse scribis. Sextus, quòd cũ Cicero ab utro Africano dicti sint, non exprimat, tu eos Aemyliano ascripsisti. Septimus, quòd hos uersus ab Aemyliano dici non potuisse non sensisti, quia Ennius, qui cum superiore Africano uixit, & in eius sepulchro situs est, Aemylianum Africani nepotem uidere, atque de eo scribere non potuit. Octauus, quòd hos uersus ab Africano maiore dictos esse non animaduertisti in iis uerbis. Desine Roma tuos hostes. Nanque tibi monumenta mei peperere labores. Testes sunt campi Magni, quos Africa terra politos. *Sic enim explet hunc uersum Nonius. Significat enim locum, in quo Scipio maior in Africa summo prælio cum Asdrubale, et Syphace decertauit. ex quo bellum Punicum secũdum confectum est. Quem locum Polybius τὰ μεγάλα πεδία uocat, Liuius campos Magnos; quæ res ad Aemylianum nullo modo traduci potest. Ex quibus apparet, quàm sit putida, & puerilis ista tua diligentia, qui quæcunque de Africano legisti, temerè ad Aemylianum transtulisti. Quod non fecit ille, cuius tu iudicium singulare contemnis.*

Pag. 16. uer. 12.

Paullus censor è uita decessit. *Falsum est, Paullum in censura mortuum: nam præterquam quòd hoc nemo tradidit, neq; etiam accidisse apparet ex eo quia*

lustrum fecit, quod in fine censuræ fieri solet, & si in censura mortuus esset, collega eius abdicasset. atque utrunque in Fastis Capitolinis eo anno integris notatum esset. Mortuum etiam in censura non fuisse, Plutarchi uerba te docebunt, si diligenter attenderis, aut intellexeris.

Pag. 16. uer. 34.

P. Rutilium consulem. *Rupilium scribendum. è fastis Capitolinis.*

pag. 20. uer. 7.

Prius sciscitatus consulis uoluntatem. *Hoc sumpsisti ab Historia Torquati, qui pugnauit cum Gallo. est autem uerisimile, sciscitatum esse, non tamen Appianus, qui est maximus huius pugnæ auctor, quem tu ad uerbum uertendum sumpsisti, aut quisquam alius id prodidit.*

pag. 20. uer. 21.

Rediit ad Lucullum, a quo tandem pacatis omnibus Celtiberię populis. *Falsum est, Lucullum pacasse omnes Celtiberiæ populos. reliquit enim bellum in Celtiberia successoribus suis gerendum. & maximé Numantinum. nã & Numantia erat in Celtiberia.*

pag. 21. uer. 23.

L. Quinctio Flaminio. *Flaminino scribendum ex Fastis Capitolinis.*

pag. 21. uer. 29.

In Africam cum Manilio, & Censorino, Coss. traiecit. *Traiecit cum Manilio tantum, cui erat tribunus militum ad quartam legionem, non cum Censorino, cui Classis mandata erat, ut scribit Appianus.*

pag. 31. uer. 16.

Gulussæ natu maximo. *Micipsæ fuit scribendum. nota historia.*

MALE APVD SCRIPTORES INTELLECTA, & prauè de Græcis uersa.

TErtium crimen ea continet, quæ tu aut apud scriptores non intellexisti, aut malé uertisti. Sumam ergo Plutarchum, & Appianum in primis, unde tu hanc historiam mutuatus es, & ostendam te sæpe cum uerbum uerbo reddere uoluisti, eos non intellexisse, aut latius uagatum fidem, quam polliceris, non præstitisse.

pag. 10. uer. 25.

Ab ipso patre Romanis disciplinis, quibus non mediocriter erat instructus, erudiri cœpit. qui postquam ea filium, quæ illi tradere ipse potuit, à se arripuisse cognouit, Græcis ut etiam artibus institueretur, studiose curauit. *Plutarchus in Paullo, unde hæc sumpsisti ad uer-*

ad uerbum ita scribit: Reliquum tempus quieuit, exercens filios patria quidem disciplina, perinde, ut ipse exercitatus fuerat, Graeca uero ambitiosius. nam grammaticos, & sophistas acciuit. *Attende autem, quod non inquit, Paullum docuisse filios, sed exercuisse, quod est magistris adhibitis erudiendos curasse. Nam quemadmodum exercuit filios Graeca disciplina, sic patria. at Graeca exercuit adhibitis grammaticis externis, quod erat ambitiosius, ergo & patria, patriis magistris, ut erat moris. Id ita esse apparet ex eo, quod sequitur.* Paullus filiis, dum exercerentur, adfuit, nisi quid publici negotii impedimento fuit. *Neque uero, qui quoad per publicas occupationes licet, adest, dum filii exercentur, is erudit filios, sed curat erudiendos. & ἀσκεῖν est exercere, non erudire.*

pag. 11. uer. 32.

Eumque quod esset gloriae cupidus, & laudis auidus mortuum suspicaretur. *An uero satis caussae est, ut aliquis aliquem mortuum suspicetur, quòd ille sit gloriae cupidus? An uero Plutarchus ita loquitur, unde haec sumpsisti ad uerbum.* θυμοειδῆ δὲ καὶ φιλότιμον ὄντα τῷ ἤθει, ἔτι ἀντίπαιδα τὴν ἡλικίαν παντάπασιν ἀπολωλέναι κατεδόξαζεν ὑπ' ἀπειρίας ἀναμειχθέντα τοῖς πολεμίοις μαχομένοις. *id est animosus autem, & honoris auidus, praeterea aetate puer cum esset, omnino periisse putauit, propter imperitiam cum hostibus pugnantibus congressum.* θυμοειδῆ *male uertisti gloriae cupidum, & aetatem, atque imperitiam Scipionis omisisti, quae suspicionem patri iustam attulerunt, ne in praelio cecidisset.*

pag. 11. uer. 29.

Vnde factum est, ut consul unus in maximo luctu, lamentisque uersabatur. *Falsum est, atque indecorum, Paullum ob suspicionem filij mortui tenuem luxisse, atque lamentatum esse. Non ita Liuius.* Consulem, ne syncero gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat. *neque Plutarchus:* Imperatorem magnus dolor habebat. *Dolorem autem uocat* πένθος. *Tu uero lugentem, ac lamentantem more feminae consulem fecisti, atque nostro illi, quòd idem nō fecerit, crimini obiecisti. quàm prudenter, ipse uideris.*

pag. 12. uer. 2.

Partim in praetorium ad ipsum ducem consolandum. *Plutarchus* σκηνὴν *uocat, non* στρατήγιον, *idest tabernaculum, non praetorium. Non est autem idem praetorium ducis, ac tabernaculum. quia tabernaculum est in praetorio. Liuius de eadem re loquens.* Consul Lictores misit, qui summouendo, iter ad praetorium facerent, & regem introductum in tabernaculum considere iussit.

Pag. 20. uer. 3.

Sed cum neminem aduersus se perduci uideret. *Appianus in Iberico, unde sumpsisti hæc, scribit*, ὀυδενὸς δὲ ὑπακούοντος, *idest* nemine autem morem gerente. *idest*, nemine prodeunte ad pugnam. *Tu uero*, cum neminẽ aduersus se perduci uideret. *quasi qui ultro ad pugnam prodiret, perduceretur a commilitonibus.*

Pag. 20. uer. 5.

Etiam ab risu linguam exerens. *Appianus* ἐπιτωθάσας, *idest* subsannãs. *cum autem multis modis subsannare potuerit, tu speciem pro genere attulisti, & quia Gallum olim apud Liuium linguam exertasse inuenisti, idem etiam fecisse Hispanum post multa sæcula existimasti; atque hanc uertendi fidem esse duxisti.*

Pag. 20. uer. 6.

Mouit tandem ferocem Scipionis animum seu tacita ira, seu detrectandi certaminis pudor. *Appianus contentus fuit una uoce* ὑπερηλγησιν, *tu oratorie multas attulisti, scilicet, quia in simili re bonos scriptores ita locutos esse animaduertisti.*

Pag. 20. uer. 10.

Armis habilibus magis, quàm decoris, media militaris statura. *Nihil horum de Scipione Appianus, immo Appianus Scipionem paruum appellat. militaris autem statura non est parua. Hæc quia de Torquato dixit Liuius, ad Scipionem inconsulto transtulisti. quasi nihil interesset ad rei ueritatem. non enim historiæ fidem, sed historiæ centonem tibi proposuisti.*

Pag. 20. uer. 35.

Sæpe enim dicere consueuit, se quidem in uariis præliis uersatum esse, sed nunquam maiorem percepisse uoluptatem, quâm cum decem supra centum millia hominum prælio decertantium ipse omni periculo, curaque uacuus spectauit. *Hic tu sententiam Appiani neq; intellexisti, neque expressisti. sic ille* ἔλεγέ τε πολλάκις ὕστερον ἀγῶσι συνενεχθεὶς ποικίλοις, οὔποτε ὧδε ἡσθῆναι idest, Dixitque sæpe postea, cum uariis ludis interesset, se nunquam æque delectatum esse. *Est autem sententia. Scipio uoluptatem magnam cæpit ex conflictu Asdrubalis, & Masinissæ. nam sæpe postea dixit, cum pugnis ludorum uariis uoluptatis caussa interesset, se nunquam maiorem uoluptatem ex pugnis cæpisse, quàm cum Asdrubalis, & Masinissæ exercitus inter se congressos spectauit ab omni periculo tutus.* Ἀγῶνες ποικίλοι *non sunt bellica prælia, & pugnæ; sed ludi omnium generum, qui edebantur a Romanis, idest pugnæ equestres, pedestres, athletæ, pugiles, gladiatores, & alia eiusmodi. Sic locutus est*

idem

idem Appianus in fine eiusdem libri. ubi propter uictoriam scribit factos esse ἀγῶνας, καὶ θέας ποικίλας, idest ludos & spectacula omnium generum edita. en qui cæteros Græcarum litterarum imperitos uocare audet.

Pag. 21. uer. 6.

Victori Masinissæ gratulabundus occurrit. Appianus. καὶ αὐτῷ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τοῦ ἔργου ὁ σκιπίων ὤφθη. idest. Et ipsi à pugna redeunti Scipio occurrit. Tu gratulabundũ attulisti de tuo, quasi uero gratulatione remota non idẽquoque facturus sit.

Pag. 21. uer. 10.

Carthaginenses cognito Scipionis aduentu ad eum oratum miserunt, ut pacem inter se, & Masinissam conciliaret, resque componeret. Qui libenter suscepto negotio, ut in unum locum conuenirent, ibique congrederentur, studiose curauit. Hæc tu multis uerbis, at Appianus paucis, hoc modo. Quod ubi cognouerunt Carthaginenses, rogarunt Scipionem, ut Masinissam sibi conciliaret, ille uero eos in unum coegit. Qua de re nihil dicerem, nisi te profiteri religiosam Appiani conuersionẽ uiderem.

Pag. 21. uer. 20.

Scipio acceptis à Masinissa elephantis, et nonnullis cohortibus ad Lucullum rediit. Valerius l. 5. c. 2. à quo sumpsisti, non inquit nonnullas cohortes, sed bonam magnamq; partem exercitus.

Pag. 23. uer. 23.

Byrsa tumulus erat satis editus.. A κρόπολιν, idest arcem uertisti tumulum, cum tumulus sit. λόφος

Pag. 23. uer. 25.

Byrsa triplici muro et ipsa circummuniebatur triginta cubitos alto præter propugnacula, et turres, quæ interuallo quingentorũ pedum inter se distabant, quęq; tabulatorum quatuor nixę fundamentis triginta pedum. Nihil horum intellexisti, sic Appianus. Ἐν- θα καὶ ἡ βύρσα ἦν ἐπὶ τοῦ αὐχένος τριπλῷ τείχει τούτων δ' ἕκαστον ἦν ὕψος πηχῶν τριάκοντα χωρὶς ἐπάλξεών τε, καὶ πύργων, οἱ ἐκ διπλέθρου διαστήματος αὐτοῖς τετρόροφοι περιέκειντο. βάθος δὲ ποδῶν τριάκοντα. idest. Vbi etiam erat Byrsa in iugo tribus muris munita. quorum singuli erant altitudine cubitorum triginta, prę ter pinnas, & turres, quę duorum plethrorum interuallo, quaternis tabulatis prædictæ crassitudine pedum triginta in illis circundispositæ erant. Primum non significas unumquemque trium murorum altum fuisse triginta pedes. deinde turres fuisse circum singu-

los muros dispositas. nam quod ille inquit ἀυτοῖς πυργους *o tu uertisti distabat inter se. quod* Βάθος *ait, idest crassitudine, uertisti fundamentis. en coryphæus Græce scientium.*

Pag. 23. uer. 29.

Altitudo uero cuiusque muri primum æquabat tabulatum. *Rogo te, expone quæso quid sit hoc, non enim credo quenquam esse, qui intelligat* Byrsa erat triplici muro munita triginta cubitos alto, præter turres, quæ tabulatorum quatuor nixę fundamentis triginta pedum quingentorum pedum inter se interuallo distabant, altitudo vero cuiusque muri primum æquabat tabulatum. *Quid enim? tres erant muri triginta pedes alti, in singulis erant turres quatuor tabulatorum, altitudo uero cuiusque muri primum æquabat tabulatum. Quid est tā ineptum, quàm ut si turres sint in muris, altitudo murorum perueniat ad primū tabulatum turrium? Non intellexisti igitur locum, neque expressisti, qui Græcè sic habet.* διώροφον δ' ἦν ἑκάστου τοῦ τείχους τὸ ὕψος. *idest, ut singulæ turres muris superpositæ erant quatuor tabulatorum, sic singulorum murorum altitudo erat duorum tabulatorum, quorum in parte inferiore stabulabātur elephanti, in superiore equi. non intellexisti autem quid sit* διώροφον. *ut autem dixit* πύργους τετρωρόφους. *sic* τεῖχος διώροφον *idest turres quaternorū, & murum binorum tabulatorum.*

Pag. 23. uer. 30.

Et in parte inferiore fornicata, atque firma trecenti stabulabantur elephāti. *Græcè sic* καὶ ἐν αὐτῷ κοίλῳ ὄντι, καὶ στεγανῷ κάτω μὲν ἐσταθμευον ἐλέφαντες τριακόσιοι *idest* Et in ipsis muris, qui caui erāt, & operti infra stabulabantur elephanti trecenti. Infra *uero significat in inferiore tabulato.* Fornicatus *autem murus, & cauus non sunt idem. possunt enim esse fornicati, sed non caui. cum autem cauos ait, loca stabulorū significat.*

Pag. 23. uer. 34.

Cum suis pabuli, & hordei penuariis πυρῶν, καὶ κριθῆς *idest* tritici, & hordei.

pag. 24. uer. 12

Præfectus clasis domicilium *Græcè* σκηνὴ *idest* tabernaculum

Pag. 24. uer. 15.

Insula erat vehementer elata, vt ab iis, qui naui accederent, etiam acriter intuentibus partes intimę portuum non conspicerētur. *Non inquit* portuum *Appianus, sed* τῶν ἔνδον *idest partium interiorum. Cum autem scripsisti* portuum, *significas te non intelligere descriptionem urbis, quam sine caussa inculcasti* Portus(*inquit*) *erant duo, quorum ex uno in alterum ibatur; in medio secundi erat insula elata, ut impediret prospectum interiorum,*

teriorum, id est rerum, quæ intra secundum portum agerentur. non enim prosfe ctũ impediebat primi portus, sed secundi. Ergo portuum *non fuit scribendũ.*

Pag. 24. uer. 27.

Alii post hos lapidibus, & lignis muniti *Græcè, cum lapidibus, & lignis. Interest autem utro modo dicas. nam qui stat cum lignis, offendendi caussa stat; qui munitus est lignis, ne offendatur, cauet. illi uero etiam offendere uolebant.*

Pag. 25. uer. 12.

Tanta ui in hostes irrupit, ut omisso incępto intra mœnia se se fu ga recipere cogerentur. *Appianus* περιδραμὼν τοὺς καρχηδονίους κατεφόβησεν. οἱ δ' ἀνεχώρουν εἰς τὴν πόλιν *idest* circumue ctus Carthaginenses perterruit. illi uero recesserunt in urbem. *Num tibi omnia expressiße uideris, qui diligentiam non necessariam ab alijs ex quiris?*

Pag. 25. uer. 14.

Iterum saluti ea nocte una omnium uoce ferebatur. *Appianus* καὶ δεύτερον ὁ σκιπίων ἐδόκει τῷδε τῷ ἔργῳ περισῶσαι ῥωμαίους ἐν νυκτὶ θορυβουμένους *idest.* Iterũ Scipio existimatus est hoc facinore ser uasse Romanos per noctem tumultuantes. ἐδόκει *non est ferebatur, sed existimabatur. &* ἐν νυκτὶ *est per noctem, non ea nocte, & coniungitur cum uoce* θορυβουμένους, *quam omisisti, non cum uoce* περισῶσαι

Pag. 25. uer. 15.

Phamæas Himilconis filius. *Appianus inquit.* ἰμίλκωνος, ᾧ φαμέας ἐπώνυμον ἦν *idest, Himilcone, cui cognomen erat Phameas. tu* Phamæas Hi milconis filius. *num ad fidem uertisti?*

Pag. 26. uer. 1.

Vnde factum est, ut cum eo Phamęas congredi non auderet, quòd in primis metueret eum, & uereretur. *Appianus* ὅθεν ὁ φαμέας οὐκ ἐπεχείρει μόνῳ. *idest,* Vnde Phamęas eũ solum non aggredieba tur. *num religiosè satis uertisti? cum uocem* solum *omiseris, & multas de tuis addideris?*

Pag. 26. uer. 11.

Deinde tamen in itinere ex insidiis aggrediebatur. ἐπετίθετο ἀπιοῦσιν *idest abeuntes aggrediebatur. Tu de tuo addidisti ex* insidiis.

pag. 26. uer. 20.

Manilius, ut qui eius rei caussam ignoraret, copias nõ temere edu cendas ratus, intra uallum sese continebat. *Copias non temere educendas ratus: addidisti de tuo, quod non est apud Appianum.*

Pag. 26. uer. 21.

At Scipio duas equitum turmas haud mediocri occupatas metu cum facibus incensis educit. *Græcè sic.* ὁ δὲ σκιπίων ἱππέων ἴλας διὰς λαβὼν ἐπῆγε. *Interpres uocē* διὰς *mendosā esse uidēs* δύο *correxit & ita uertit: Assumptis duabus alis equitum excurrit cum accensis facibus. Tu uocem* δύο *& uocem* διὰς *retinuisti, & duas equitum turmas haud mediocri occupatas metu scripsisti. neq; uitium in quo esset, sensisti. Quid enim ibi* διὰς *significat? & fœdam sententiam intulisti, ut scripseris, Romanorum equitum turmas ingenti occupatas metu. cur autem illæ timuerint, non apparet.*

Pag. 26. uer. 25.

Hostibusque irruentibus terrorem sine intermissione incutiant. καὶ φόβον ἐμπεσουμένων παρέχειν ἀεὶ *An tibi uidetur.* ἐμπεσουμένων *esse irruentibus, an irruturorum? & pertinere ad hostes, an ad Romanos? præcipit enim Scipio suis, ut cum facibus concursent, & terrorem iniiciant, quasi iam iam inuasuri. non autem terrorem incutiant inuadentibus. Ecce qui linguā Græcam docet, qui Futurum pro Præsenti sumit.*

pag. 27. uer. 2.

Per rupes, conualles, & pleraque edita, & prærupta loca. *Græcè* ἀπόκρημνα, φάραγγας, καὶ τὰ ὑψηλὰ *idest prærupta, ualles, & edita loca. tu* rupes, & prærupta loca, *quæ sunt idem, pro diuersis posuisti; & alterum de tuo addidisti.*

pag. 27. uer. 4.

Et iam ab Asdrubale trecentos septuagintaquinque passus aberāt, & flumen quoddam erat transeundum, & inde ascensu difficili ad hostes ueniendum, cum de reditu agere, & consuli suadere cœpit, vt ab eiusmodi desisteret incœpto, quasi opportuniore tempore, aliaque ratione, & apparatu id esset agendum. *Peruertisti hæc omnia, non conuertisti, aut deteriora addendo, ac mutando fecisti. sic enim Græcè ad uerbum.* Vt autem stadiis tribus abfuerunt ab Asdrubale, & ad flumen quoddam digressos oportebat subire aduersus Asdrubalem, tum demum institit, & consuluit, vt rediretur, quasi alio tempore, & alia ratione in Asdrubalem opus esset.

pag. 27. uer. 15.

Vt saltem exercitus ad ripam fluminis sisteretur, vallumque excitaretur. ut si forte premerentur, & hostium vim ferre nequirēt, aliquem tutum haberent receptum, cum fugæ alius nullus sibi relinqueretur locus. *Græcè sic* iussit castra ante flumen excitare, vt si premerentur, haberent receptum cum tum nihil esset, quo confugerent.

Pag. 27. uer. 24.

His obuius fit Asdrubal, inita extemplo pugna, magnaque cędes vtrinque facta. *Græcè ita* Ipsi trásgresso occurrit Asdrubal, cædes magna vtrinque facta *prætermisisti* transgresso, *addidisti* inita extemplo pugna.

Pag. 27. uer. 34.

Qui in fuga potius, quam in uirtute spem salutis collocauerant. οὐ δ' ἀμυνομένων, ἀλλὰ φευγόντων. *idest* non tuentibus se, sed fugiētibus.

Pag. 28. uer. 25.

Mortem æquo animo opperiturū. χαίρων αὐτοῖς συναπολεῖσθαι *idest* cum eis ęquo animo moriturum. *Quod est significantius, aut, gaudens cum eis mori.*

Pag. 28. uer. 28.

Collem quendam contra eum tumulū occupauit. Qua re cognita Libyci acrius obsessos premere. *Hic omissum, quod ad rem pertinet.* καὶ μία τοὺς δύο χαράδρας διεῖργεν. *idest* & una ambos uallis dirimebat.

Pag. 28. uer. 30.

Qua re cognita Libyci acrius obsessos premere, & uehementius oppugnare, simulque iis significare, Scipionem de uia continenti fessum auxilio uenire non posse οἱ δὲ Λίβυες τότε μάλιστα ἐπέκειντο τοῖς πολιορκουμένοις, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐπεσήμηναν, ὡς οὔπω δυναμένου τοῦ Σκιπίωνος ἐπιβοηθεῖν ἐξ ὁδοιπορίας συντόνου *idest* Libyes autem tum maxime institerunt obsessis, & inter se significarunt, quasi ne tum quidem ex assiduo labore Scipio opem ferre posset. *Ridicule illud, quòd ais, significasse obsessis, cum inter se id significarint.*

Pag. 28. uer. 34.

Nulla interposita mora. τὸν καιρὸν οὐ μεθῆκεν *idest* occasionem non prętermisit *quod longe diuersum est a tuo.*

Pag. 28. uer. 35.

Scipio postquam radices utriusque tumuli, vallemque interiacentem satis contemplatus est, nulla interposita mora per eam fertur supra hostes. ὁ δὲ Σκιπίων ὡς εἶδε τὰς πέζας τῶν δύο λόφων τὴν χαράδραν περιεχούσας, τὸν καιρὸν οὐ μεθῆκεν, ἀλλὰ περιέδραμε δι' αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς πολεμίους. *idest.* Scipio ubi uidit radices duorum collium uallem cingentes, occasionem non dimisit, sed per eos circumuectus est supra hostes. *Non uidisti Scipionem non per uallem, sed per tumulos subiisse ad hostes, & δι' αὐτῶν ad λόφους pertinere, non ad χάραδραν.*

pag. 29. uer. 3.

Reuersus in castra ingenti plausu, ac lætitia exceptus fuit. καὶ ἀυτὸν ὁ στρατὸς μακρόθεν ἰδοῦσα ἐξ ἀέλπτως περισεσωσμένον μεγάλα ἀλαλάξαντες ἐδέχοντο, *idest* Et ipsum longe conspectum milites ex insperato seruatum magnis clamoribus exceperunt, *multa reliquisti ad fidem interpretis pertinentia.*

pag. 30. uer. 7.

Manilium ipsum, prætorium, reliquos tribunos. τὸ συνέδριον *uertisti* prætorium, *ignorans prætorium, locum esse prætoris in castris & στρατήγιον dici. συνέδριον autem uocari consilium imperatoris, idest qui ei adsunt in cosilio. de quibus erudite Sigonius in libris de prouincijs.*

pag. 31. uer. 26.

Et egregia eius opera in primis usus est ad repellendas insidias Phamææ ὁ δὲ τὰς φαμαίου μάλιστα ἐνέδρας ἐξευγάμενος *idest* ille uero Phamææ insidias in primis perscrutans. *Tu* ἐξευγάσθαι *quod est scrutari, uertisti* comprimere *& sensum peruertisti.*

pag. 31. uer. 36.

Ratus illum loqui uelle ἐλπίσας ἀυτὸν ἐπιεῖπεῖν ἐθέλειν *idest* sperans ipsum dicturum aliquid.

pag. 32. uer. 10.

Dignissimus omnium tu quidem es, cui omnium consensu fides adhibeatur. ἐπαινέσαι μὲν ὡς ἀξιοπιστότατος ἐκ πάντων *idest* tu qui de laudem fers maximæ inter omnes fidei *Num tibi uidetur omnino idem?*

Pag. 32. uer. 13.

Reuerso iterum Manilio ad Nepherim. αὖθις ἐς Νέφεριν ἐστράτευε *idest* rursus ad Nepherim duxit exercitum *quid est autem* Reuerso iterum? *non ne satis* Reuerso?

pag. 32. uer. 25.

Manilius cum Scipionem bene sperare uideret, eo inclinauit ipsius sententia, ut iret ad eum locum, & de salute Phamæam bono esse animo, atque confidere suo nomine iuberet. *Græcè sic.* Manilius cum Scipionem bene sperare videret, misit, promittens, ut de salute certam fidem Phamææ daret *tibi ne uideris nihil addidisse de tuo?*

Pag. 32. uer. 35.

Postera die habita concione ad suos, qua eos ad defectionem ad Romanos hortatus est, cum duobus millibus, ac ducentis equitibus ad Scipionem transiit. *Cur non omnia reddidisti, quæ sunt apud Appianum?*

planius hoc modo. Postera die exercitũ ad prelium instruxit,& cũ ala rum prefectis progressus in medium, quasi ad rem aliam consultandam, dixit. si licet patrię opem ferre, uobiscum paratus sum, si verò res eius eum statum tenet, quem tenet, mihi propriæ saluti consulendum uidetur. Et fidem accepi pro me, & pro omnibus, quos in meam sententiam traxero. tempus autem est,& uos, quæ utilia futura sunt, deligere. Hæc dixit, prefecti autem duo cum suis equitibus transfugerunt,& fuerunt omnes ad ducentos & duo millia equitum. *scilicet hæc est fides boni interpretis, bonique historici, quam tu ab aliis requiris?*

pag. 33. uer. 2.

Exercitus obuiam profectus Scipionem cum Phamæa redeuntem bonis ominibus, lætisque clamoribus prosecutus est. ἐπανιόντι δὲ τῷ σκιπίωνι μετὰ τοῦ φαμαίου ὁ στρατὸς ἀπήντα. καὶ τὸν σκιπίωνα εὐφήμουν, ὡς ἐπιθριάμβῳ. *idest* redeũti uero Scipioni cum Phamæa exercitus obuiam prodiit,& scipionem celebrarunt, ut in trium pho.

pag. 33. uer. 9.

Magnam frumenti uĩ min castra sub noctẽ attulit *Græcè* καὶ πολλὴν ἐξ αὐτοῦ λείαν τε, καὶ ἀγορὰν ἧκε φέρων τῷ στρατῷ νυκτί. *idest* & multam inde prædam,& commeatum ad exercitum afferens uenit *tu satis habuisti dicere* frumentum *quasi præda nihil aliud sit, quàm frumentum.*

pag. 33. uer. 18.

Id quod Romam ad suos scripsere. *Dimisisti uocem* plerique *Græcè* οἱ πολλοί.

pag. 34. uer. 6.

Nullum finem expectabant futurum, sed etiam, quod quotidie referebantur maiores Carthaginensium apparatus,& per eosdem multos ex finitimis populis mercede, & pollicitationibus sollicitari, non pecuniã, non arma iis de esse. *Hoc neque rectè uertisti, neque intellexisti, & multis additis obscurasti. Græcè* οὐ γὰρ τινὰ διάλυσιν προσεδόκων, ἄπιστα πρότεροι κελεύσαντες. *idest* Neq; enim Romani sperabant pacem, cum priores incredibilia imperassent Carthaginensibus *Intelligit autem, cum Manlius, & Censorinus urbe eos excedere iussserant: qua re exacerbatos ad pacis conditiones uenturos sperare Romani non poterant. Num hanc sententiam tua illa paraphrasi expressisti, in qua de apparatu nouo Carthaginensium scripsisti?*

pag. 34. uer. 22.

At ciues rogare. *Non quicunque ciues rogabant, sed populus, qui cum Consuli*

bus ac patribus contendebat. Græcè ὁ δῆμος.

Pag. 34. uer. 24.

Populum comitiorum esse principem,& legum,quę in iis ferrentur,vt & eas confirmare,& abrogare ad arbitrium suum posfit. *Τὸν μὲν δῆμον εἶναι κύριον τῶν ἀρχαιρεσιῶν, καὶ τὸν περὶ αὐτῶν νόμον ἀκυροῦν, ἢ κυροῦν, ὃν θέλοιεν.* idest populũ ĩ potestate habere comitia, et legem de comitiis habendis infirmare,aut confirmare posse, quam uellet. *Significat autem legem de comitiis magistratuum creandorum caussa latam: non autem quascunque leges,quæ ferrentur in comitiis.*

pag. 34. uer. 27.

Comitiorum,atque creandorum magistratuum facultatem patribus auferendã *τὰς ὑπάτους ἀφαιρεῖσθαι τὴν χειροτονίαν* idest se erupturum consulibus electionem magistratuum, siue potestatem comitiorum,nisi cum populo consentirent. *Minatur ergo Tribunus plebis ille,se legem promulgaturum de eripiendo iure comitiorum consulibus,non autem censet auferendam esse.*

pag. 34. uer. 34.

Africam iubente collega ut inter se sortirentur, unus e Tribunis eum docuit,prȩficiendi quoque prouincię, populi iudicium esse,populum Scipionem delegisse. *Non potuisti longius ab ipsa sententia scriptoris recedere. Sic ille καὶ αὐτὸν ὁ συνάρχος Γράσσος περὶ λιβύης πρὸς αὐτὸν ἐκέλευε διακληροῦσθαι μέχρι τις τῶν δημάρχων εἰσηγήσατο τῆς τε στρατηγίας τὴν κρίσιν τὸ δῆμον γίγνεσθαι, καὶ ὁ δῆμος εἵλετο σκιπίωνα.* idest Et collega eius Drusus Africam secum sortiri iussit,donec quidam Tribunus plebis legem tulit,ut et huius imperii iudicium populi esset. Et populus delegit Scipionem, *Sententia est. Cum Drusus uellet Scipionem secum sortiri, lex a Tribuno lata est,ut Africa prouincia nominatim a populo mandaretur, & comitiis habitis Scipioni mandata est. Tu uero uertis εἰσηγήσατο* docuit, *quod est,legem tulit. & Tribunum plebis dixisse Scipionem a populo electum quod non dixit, quia fuerat lectus consul,non autem in Africam imperator. Sunt autem illa uerba Historici,non Tribuni plebis.*

pag. 34. uer. 35.

Supplementum exercitus Scipioni ex delectu concessum est. *Sic Appianus Græcè.* Datus est autem exercitus ex delectu,quãtus erat, loco mortuorum. *Omisisti tu* Quantus erat loco mortuorum. *Atque hæc quidem usque ad consulatum, & imperium Scipionis, ex plurimis pauca notasse libuit, in quibus tu aut Græca non intellexisti, aut ad fidem non uerti-*

uertisti. Ex quibus conijcere potes, quàm multa in reliquo corpore commiseris, & quàm fœda, quæ si lacesiueris, suo quidque tempore indicabuntur.

IMPROPRIE, INCVLTE, ET INEMENDATE DICTA.

Qvartum uitium ad ea pertinet, quæ à te improprie, inculte, & inemendate dicta sunt, quorum ex plurimis hæc pauca in tredecim pagellis ego selegi. Pag. 10. uer. 3.

Duos habuit filios, Aemyliam, quam, &c. *Nouo exēplo dictus est filius de femina. Tutius erat dicere liberos, ut mares, ac feminas complecterer is.i*

Pag. 10. uer. 8.

Triumphauit ex Macedonia, & rege Perseo. *Triumphauit ex Macedonia recte, ex rege Perseo non recte, sed de rege fuit dicendum.*

pag. 10. uer. 27.

Postquam ea, quæ illi tradere ipse potuit, à se arripuisse cognouit *Arripere litteras recte dicitur, ab aliquo arripere, non ita.*

Pag. 10 uer. 31.

Ex longinquis regionibus accersendos curauit. *Accersendos curauit, pro accersiuit, temere; nam si curauit accersendos, a quo? ab alio? absurdum; nam Plutarchus inquit ipsum accersiuisse; a se? quid ineptius erit, quàm si dicas, Paulus curauit accersendos a se magistros?*

ibidem.

Studiose curauit, accersendos curauit. *Duæ continētes periodi eodem uerbo finientes ostendunt paupertatem orationis.*

pag. 11. uer. 8.

Sub ductu, auspicioque patris prima stipendia meruit *Merere stipēdia sub aliquo, Latine dicitur; sub ductu, & sub auspicio alicuius, num ita? Adde, quod dicitur. Ductu & auspicio alicuius rem geri, non sub ductu & sub auspicio.* pag. 11. uer. 29.

Vnde factum est, vt consul unus in maximo luctu, lamentisq; uersabatur. *Hoc genus scribendi sæpe in hoc scripto usurpasti, scilicet, Vt, cum indicatiuo. Factum est, ut uersabatur, pro, uersaretur, contra regulas Grammaticorum.* pag. 12. uer. 10.

Qui tum demum tantæ victoriæ gaudio sentire cœpit. *Gaudium, non gaudio est scribendum.*

pag. 12. uer. 32.

Itaque quanquam litteræ preces Rege indignę continebant. *Indignas cur non scripsisti?*

pag. 16. uer. 14.

Vt optimam, ac beatissimam funeris pompam preteream. *Quid sit optima, ac beatissima pompa funeris, tu postea uideris.*

pag. 16. uer. 5.

Xenophontis libros illos quidem. *Latini utuntur, ille quidem, ita, ut ei subiungant. Verum, Tamen, Sed: quod apud te desideratur, ut Cic. Philosophi minime mali illi quidem, sed non satis acuti. item: Rumores satis illos quidem cōstantes, sed adhuc sine auctore.*

pag. 16. uer. 6.

Prudenter de manibus deponere non solebat. *cur non ponis in tuo centone uerba Ciceronis, quæ sumpsisti ex ep. prima ad Q: fratrem, ut se habēt sic, Quos quidem libros noster ille Africanus de manibus ponere non solebat.*

pag. 16. uer. 17.

Vxori Papiria, quam non multo post repudiauerat. *Repudium est sponsæ, diuortium cum uxore. cum autem Papiria uxor fuerit, & ex ea liberos susceperit, propterea repudiari non poterat, sed diuortium cum ea fieri poterat. Hoc te docebit Sigonius in primo de iure ciuium Romanorum: et posthac tu hūc exæquasse confirmare audebis?*

pag. 17. uer. 2.

Quo cum beneuolentiæ charitate coniunctus erat. *Coniunctus charitate, nouum:*

Pag. 17. uer. 3.

Tam amantissime cum eo uiuebat, ut eadem essent studia, & peregrinationes communes fuerint. *Tam amanter fuit scribendum, & in secundo membro pro fuerint, essent, reponendum:*

pag. 17. uer. 4.

Adeo incredibiliter repuerascere solebant, ut conchas legere consueuerint. *solebant ita, ut consueuerint, Grammaticum olet potius, quàm Historicum.*

ibidem.

Ad Gaietam. *Caietam scribendum, Gaietam pronunciandum. ut Cneus, Caius, Cnossus, Procne. quæ C. littera scribuntur, G. pronunciantur.*

pag. 17. uer. 19.

Quod factitasse Scipio ferebatur, ut iis respirandi locus daretur, qui splendore uirtutum illius opprimi uidebantur. *opprimi, & splendore, parum inter se respondent.*

pag. 18. uer. 3.

Quod quidem maxime caussa fuit, ut in eo doctissimo de amicitia libro Lælium de amicitia disputantem induxerit. *Concedo Li-*

 brarij

brarij culpa deesse uocem, Cicero, *illud uero*, in eo doctissimo libro, *tuum est certe. cur enim addis*, Eo? *quis sic loquitur?*

pag.19.uer.6.

Quamuis eos præstantia virtutis longè superaret. *Superare uirtute, recte: præstantia uirtutis, num ita?*

pag.19.uer.9.

Ita se summittebat, ut nunquam inferioris ordinis amicis se se anteposuit. *Anteposuerit, erat dicendum, ut supra, Versaretur.* Hoc *iam non uidetur ferendum, tam bonum Grammaticum nescire Grammaticam. Sed quia legisti apud Ciceronem de amicitia* nunquam se ille Philo, nunquam Mummio anteposuit. *Verba non mutasti. O acre iudicium.*

pag.19.uer.10.

Virum omnino illi nequaquam parem. *Cur non scribis ut Cicero? Sibi nequaquam parem.* *pag.19.uer.33.*

Scipio legatus in Hispaniam profectus præter alia facinora, quę in eo bello præclara edidit, illud ad Intercatiam maxime memorabile fuit. *Non ne sentis turpe anacoluthon? neque enim extat, quid Scipio egerit: & hoc etiam (credo) in tuis regulis habes.*

pag.19.uer.20.

Ostendendi ingenii. *Gellius hac de re scribens inquit, ostentandi, quod est in hac re proprium. quod tu temere mutasti in* ostendendi.

pag.20.uer.6.

Ab risu linguam exerés. *Ab irrisu inquit Liuius, de Torquato loquens.*

pag.20.uer.26.

Masinissa bellum gerebat cum Carthaginensibus Asdrubale duce. *Vt si quis dicat*, Romani *bellum gesserunt cum Pœnis Scipione duce, intelligas Scipionem fuisse Romanorum ducem; sic cum dicas, Masinissa bellum gessit cũ Pœnis Asdrubale duce, intelliges Asdrubalem fuisse Masinissæ ducem. at is tamen non Masinissæ fuit, sed Pœnorum. id uitii parit locutionis improprietas.*

pag.20.uer.24.

Erat Masinissa Corneliæ gentis iustis de caussis amicissimus. *Non erat amicus Corneliæ gentis, sed præcipuè Scipionum familiæ, atque ita Cicero scripsit, & tu scribere debuisti.* *pag.21.uer.29.*

Scipio vbi in Africam applicuit, nihil ei potius fuit, quàm ut Masinissam conueniret. *Sic Cicero, unde sumpsisti* Cũ in Africam uenissẽ, nihil mihi potius fuit *quod tu dum mutare uoluisti, soloecismum commisisti.* Scipio cũ in Africã venit, nihil ei potius fuit, *cũ dicere deberes. Nihil potius habuit. aut, Scipioni, cũ in Africã uenit, nihil potius fuit. atq; his*

dicendi generibus tota hæc uita referta est. ne librarii uitio hoc factum contendas in eo libro, quem tu iam ter edidisti eodem modo.

pag. 22. uer. 2.

Postquam autem apparatu regio accepti nullis in aliis, nisi de Africano sermonibus ad multam noctem uersati sunt. *Verba sunt Scipionis apud Ciceronem sic loquentis.* post autem regio apparatu acceptis sermonem in multam noctem produximus, cum senex nihil nisi de Africano loqueretur. *Tu uocem* accepti, *quæ ad unum Scipionē refertur de se loquentem, & se regio apparatu a Masinissa acceptum dicētem, temere contulisti ad Scipionem, & Masinissam. quasi uero Masinissa, & Scipio sint accepti regio apparatu, non unus Scipio a Masinissa. Vide ut ne integra quidē uerba transferre, & centonem tuum consuere sine uitio maximo potueris.*

pag. 22. uer. 34.

Singulis diebus centum, & quadraginta clypei confecti. *Centeni, & quadrageni fuit scribendum, quia præcessit* singulis.

pag. 24. uer. 12.

Præfectus classis domicilium. *Præfecti.*

pag. 24. uer. 14.

Præco edicere. *Magistratus est edicere, præconis pronuntiare. & sic fuit scribēdum.*

pag. 24. uer. 30.

Tribuni. *Semper uteris uoce* Tribuni *pro.* Tribuno *militum. cum latine nemo ita fecerit. Itaq; Tribunum militum semper posthac scribes.*

pag. 25 uer. 12.

Præfectus equitum Libycorum. Λιβυκὰς *semper fere Libycos uertis, quod nunquam Liuius, qui semper Afros dixit.*

pag 30. uer. 36.

Qui tamen supremam iam adesse horam cū sentiret, hæc uxori, filiisque mandasse memoriæ proditum est. *Ecce aliud anacoluthon.* Scipio cum sentiret proditum est mandasse. *En qui Grammaticum se profitetur.* pag. 31. uer. 28.

Ad comprimendas insidias. *comprimere insidias, nescio, an Latinum.*

pag. 32. uer. 26.

Manilius cum Scipionē bene sperare uideret, eo inclinauit ipsius sententia. *Quis te hæc docuit? aut quis a te hæc discere uelit?*

pag. 34.

Tribunus. *Tribunus, pro Tribuno plebis nunquam dixere Latini, ut tu, qui fere non aliter.*

Quinta tua, eaque omnium fœdissima culpa est, quod cum tu neque scribendæ Historiæ

storiæ rationem teneas, neque Græcè, aut Latinè intelligas, aut scribas, tamen usque adeo tibi places, atque tanta propterea arrogantia inflatus incedis, ut au cupandæ docti hominis famæ caussa doctos homines inuadere, & ad pugnam prouocare non dubites, & modestiam eorum atque silentium pro uictoria refe ras. Itaque quia eadem flagitia commisisse te uideo in alienis scriptis reprehendendis, atq; in tuis centonibus assuendis, dabo operam absoluendi operis caussa, ut ea etiam patefaciam. Quamobrem quæ tu in historia Scipionis ab eo scripta, quem tu in ordinem cogis, usque ad priorem consulatum culpasti, ego hoc mo do reprehendo. Primum illud est à te intelligendum, quod prorsus ignorare uideris, aliud esse historiam uertere, aliud eandem ab alijs scriptam deintegro scribere. Qui uertit, & rebus & uerbis ijsdem se obstringit. qui scribit, maius & rerum, & uerborum sibi reseruat arbitrium. Quod ni ita esset, sequeretur, ut nemo discedere posset ab eo, qui primum scribendi occupasset locum, sed easdem omnino repetere & res, & uerba deberet. Quod cum ratio ipsa refellit, tum exemplis etiam ueterum fieri non oportere, conuincitur, Liuij, Plutarchi, Dionis, & Appiani. Neq; enim Liuius cum historiam suam ab antiquis acceperit, eos ita est secutus, ut sui sibi aliquãdo dissimilis factus. Age enim, libro septimo cum Torquati pugnam cum Gallo narrauit, num à Quadrigario, nisi quæ noluit, sũpsit? & libro nono cum de Cn. Flauio ædili curuli facto locutus est, num uerba, quibus Piso eam rem complexus fuerat, prorsus eadem attulit, quanquam utrunque aperte sequutus? minime omnium. Sed libertatem ita suam retinuit, ut solum quæ uisa sint, arripuerit. Quod intelliges, si Liuij uerba cum Quadrigarij, & Pisonis uerbis, quæ sunt à Gellio libro VI. & IX. recitata, cõtuleris. Neq; uero idẽ cum multa, atque adeo plurima à Polybio sumpserit, sua se libertate in eo spoliauit, sed suo arbitrio & res, & uerba reseruauit, ut aliquando cum eo contendere uerborum numero uelle uideatur, aliquando ne legisse quidem eum, cum tamen sequatur, uelit uideri. Atque hoc idem etiam fecit Plutarchus cum aliquid à Liuio est mutuatus, et Dio, Appianus, et Plutarchus, cum res gestas Cæsaris prodiderunt. Quanquam enim aut copiosius narrari, aut certius, ornatiusq; explicari eas non potuisse, quàm a Cæsare, & ab Hirtio expositæ fuissent, non putarunt; non tamen aut Cæsaris, aut Hirtij commentarios in suas historias transtulerunt, quod te, ut uideo, auctore, facere debuissent; sed & actiones, & sententias, & uerba, quæ placuit, selegerunt, & pro arbitrio usurparunt. Quid? Sallustius non ne coniurationem Catilinæ omnium diligentissime scripsit? certe; num uero Appianus, aut Dio, eam sibi describendam existimarũt? nequaquã. Atqui multo magis ipsi Sallustiũ uertere debuerũt, quã tu Appianum. Sallustius enim coniurationi interfuit, et scripsit ea, quæ uidit & uir summæ industriæ, atque prudẽtiæ fuit. Appianus, quæ narrauit, ab alijs ac-

cepit

cepit, & res uetustate prope obsoletas retulit, neque cum Sallustio ullo modo ingenij, atque iudicij laude cōparandus fuit. His ergo rationibus noster ille motus, neq; Appianū religiose conuertit, neq; sibi cōuertendū putauit. Quod te nō animaduertisse, equidem pro summo tuo crimine pono. Nā si semel, aut bis hāc ille sibi libertatem asciuisset, iure tu quasi ipsius ignarus consilij eum reprehendere potuisses, qui quod professus esset, cumulate nō expleuisset. uerū cū in tota historia perpetuo tenore hoc seruet, miror te non uidisse; aut si uidisti, illud in maledictis obiecisse, quod laudi fuit maxime tribuendum. est enim imbecilli ingenij tanquam infantem aut nixu suo ingredi, aut nisi nutrice praeeunte fari non posse. & cum hoc maxime miror, tum illud multo magis, te, qui dum alios reprehendis, tacite fidelem aliquam Appiani translationem polliceris, id ipsum non praestitisse, quod ab alijs requiris. Tu enim in hac historia scribēda hoc suscipis, ut si quid à Latinis sumas, eadem uerba, nedum eandem sententiam, in tuum scriptum traducas; si à Graecis, uerba ipsamet interpretis eius Scriptoris adhibeas, & non historicum, sed fidum historici interpretem agas; neque historiam scribas, sed centonem historiae consuas: neque tamen semper id praestas. Ille autem quando id profitetur, ut quae à Latinis sumat, Liuiano more aliis ea uerbis immutet; quae à Graecis, ea suis ita ornet, ut non interpres historici, sed historicus; neq; alienae fabulae actor, sed ipse suae auctor esse uideatur; ne rationē quidē tibi reddere suae conuersionis tenetur. Quare quaecunque ab eo religiose ex Appiano expressa non esse coarguis, hoc uno responso omnia infirmantur. at ne ipse quidem id suscepit, neque sibi suscipiendum putauit. Verum tamen singula loca consideremus.

Filios curauit instituendos. *Tu instituisse, non instituendos curasse, reponis. In quo quantopere fallaris, satis est supra patefacta Plutarchi sententia demonstratum.*

Partim in legitimis stipendiis conficiendis, quantum perspici potest coniectura, traduxit. *Reprehendis in historico coniecturam. supra uero & historicum coniecturas afferre debere, & te potissimum coniecturas sequutum ostendi.*

P. Terentio tantus cum Scipione & Laelio usus intercessit, ut multi propterea fabulas eius non a Terentio, sed aut a Laelio, aut a Scipione scriptas esse crediderint. *Non negas hoc esse uerum. nam Donatum hoc idem tradere affirmas. sed inquis Ciceronē aliam caussam afferre, scilicet elegantiam sermonis. neque uides reprehendendi cupiditate occaecatus quàm absurda loquaris, non enim eadem de re Cicero, & hic loquuntur. Cicero elegantiam Terentij confirmat ex eo, quòd fabulae eius a Scipione, et Laelio scriptae sint creditae. Hic familiaritatem Terentij cum Scipione probat ex eo, quòd*

fabulas eius a Scipione scriptas fuisse homines arbitrati sint.quemadmodum ipsemet fatetur in Adelphis. Nam quod isti dicunt maleuoli homines nobiles eũ adiutare, assiduè unà scribere. *Si ergo assiduè unà scribebãt, erãt ei familiares, ut rectè ille concepit, ineptè autẽ tu reprehendis.*

Quarum rerum si unum, atque alterum maxime ad commemorationem insigne attulero. *Non est inquis historici, unum, atque alterum insigne facinus exponere, sed omnia: atque hæc ratio loquendi est oratoria, non historica. Quid ais? in hoc quid est errati? rem enim reprehendere non potes? quia nihil omissum est; modum loquendi multo minus, quia uitam scribere, est quasi laudes eius, de quo scribis, oratorie persequi. quod te duo elegantes scriptores docebunt, qui his uitiis scatent, Cornelius Nepos, & Probus. Quid? non ne tu hoc idem genus loquendi usurpasti? Præter cætera, inquis, facinora, quæ in eo bello præclara edidit. quæ sunt ista? cur non exponis? cur oratorie loqueris, cum historicus sis? ò plumbeum pugionem.*

Quanta maxima uoce potuit prouocauit. *Maximam uocem reprehendis, ut de qua nihil Appianus, & quæ, ut ais, hyperbolica sit. ò erratum turpe. an uero si Barbarus ille ex medijs castris Romanis Romanum militem excire uolebat, non maxima uoce illi utẽdum erat? an si audacia prouocandi ferox erat, non etiam in uoce eandem ferociam prætulisse, est uerisimile? Addis.* Error non paruus in eo, quod putat, Barbarum illum semel tantum Romanos prouocasse, cùm sæpe id fecerit. *Ridiculè. quomodo enim hoc putare ille potuit. cum ita scriptum reliquerit? Ad pugnam sæpius prouocauit. si sæpius, quomodo semel? Nihil est autem omissum rem pro arbitratu scribenti; aliquid fortasse Appianum religiose uertenti. a qua re ille abhorruit.*

Erat tum rex ille grauissimo Carthaginensium bello implicatus, iamque acies ex utraque parte ad prȩliandum erant instructę, cũ Scipio ad cũ peruenit. *Obijcis Scipionem uenisse ad Masinissam pridie, quàm pugnatum est, non eodie quo pugnatum est. Ego uero dico, Scipionem aut priore die, dum se parabat ad prælium Masinissa in Numidiæ fines tantum uenisse, aut sub noctem ad Masinissæ regiam accessisse quidem, sed eum uisere, nisi postero die, post prælium factum non potuisse, præsertim cum sub lucem (ut inquit Appianus) ille in aciem exercitum eduxerit; aut sequenti die accessisse, cũ acies iam inter se pugnaturæ erant. quare eam pugnam ex edito loco spectasse. ut ut sit, rem narranti, non Appianum ad uerbum uertenti, satis fuit dicere Scipionem accessisse, cum Masinissa & Asdrubal pugnaturi erant. nam si ante pugnæ apparatum uenisset profecto Masinissam, antequam in aciem descenderet, inuisisset, neque id officij post incertum prælii euentum distulisset. Quod addis, Appianum scribere filios aliquot à Masinissa obuiam Scipioni missos, hunc uero*

filium scribere; eadem ratione defenditur. non enim hic de numero laborauit, dum honoris habiti genus non prætermiserit. & est uerisimile, cum multi mitterentur, unum quasi legationis principem natu maximum se gessisse. Quòd uero scribis hunc aliquid addere; attende iterum, ut uerum hoc sit, & uersionem eius cum tua compara. Vide autem ne tu aliquid addideris. sic enim ad uerbum Appianus Scipio spectauit pugnam ex alto loco tanquam ex theatro. *tu uero ita.* Qua re cognita Scipio in editiorem quendam ascendit locum, unde etiam pugnã, quæ ab aurora usque ad noctem perducta est, non sine magna uoluptate spectauit. *Num tibi uideris nihil ad Appiani sententiam adiecisse? Quòd uero ais, ipsum equites omisisse, qui cum filiis obuiam missi sunt: respondeo, cogitationi illud lectoris tacitæ reliquisse, ut intelligeret filium nõ sine comitatu obuiam produsse. Neque enim Liuius Polybij uerba omnia expressit libro xxvi. cum scripsit.* Asdrubal Gisgonis vsque ad oceanum, & Gades, Mago in Mediterranea maxime supra Castulonensem saltum, Asdrubal Amilcaris filius proximus Ibero circa Saguntum hibernauit. *Nam Polybius ita habet.* μάγωνα μὲν ἐπυνθάνετο διατρίβειν ἐντὸς ἡρακλείων στηλῶν ἐν τοῖς κονίοις προσαγορευομένοις, ἀσδρούβαν τὸν γέσκωνος περὶ τὸ τοῦ ταγου στόμα κατὰ τὴν λυσιτανὴν τὸν δ᾽ ἕτερον ἀσδρούβαν πολιορκεῖν τινὰ πόλιν ἐν τοῖς καρπητανοῖς *Non dubito, si æquus iudex esse uolueris, quin Liuiũ item multis hoc loco nominibus arguas.*

Cum autem fama Scipionis aduentus totam esset iam ferme Africam peruagata. *Reprehendis, quòd nimis ornet Scipionem, cum dicat famã aduentus eius totam ferme esse Africam peruagatam, quod non est apud Appianum, qui inquit, Vbi Carthaginenses cognouerunt. Non intelligis autem hunc seruire laudi eius, de quo scribit: quod Appianus propositum non habuit, cum bellum Romanum, non uitam Scipionis scribendam susceperit. neque attendis Africam hic more Romano pro regione Carthaginensium accipi, non pro tertia terrarum parte. Neque uero Carthaginenses, nisi singularem iustitiæ eius habuissent opinionem, arbitrum pacis sumpsissent. neque enim in pace componenda fortitudo quæritur, sed æquitas. Et si Masinissa pacem nõ petijt, tamẽ cũ Scipionis arbitrio se permiserit, ipsum arbitrum suum Carthaginensibus asciuisse, negari non potest.*

Appianus tamen elephantis, quorum caussa venerat, a rege acceptis, scribit retro se ad Lucullum e uestigio contulisse. *Reprehendis, quod his uerbis indicat, Scipionem negotium componendæ pacis non suscepisse, & elephantos tantum a Masinissa accepisse, cum teste Valerio, etiam exercitum acceperit. Dico his uerbis significatum, Scipionem tempus in componen-*

de pace, quæ conuenire non potuit, non contriuisse. & ex Appiani sententia, elephantos tantum accepisse. Nam ut Valerius militum, sic Appianus elephantorum petitorum tantum est auctor.

Duobus post annis cum Man. Manilio consuli bellū Carthaginensibus inferenti Tribunus militum obtigisset. *Hoc loco multa dicis, sed aliud alio leuius. Primum inconstanter agit, inquis, qui in commentarijs Fastorum scribit, bellum Pœnis à Manilio, & Censorino consulibus illatum, in uita uero Scipionis à Manilio solo. Caussa hæc est, in Fastis bellum scribebat uniuersum, in uita partem eam tantum belli, quæ suum attingit Scipionem Manilij, non Censorini Tribunum militum. Neque uero ita de Manilio locutus est, ut Censorinum excluserit. Addis, falsum esse, quod ille scribit, consules aggressos esse urbem, quod infirmis Pœni essent opibus. Inique facis. Audi Appianum loquentem.* Consules Pænos vt inermes despiciebant, donec armatos adorti retrocesserunt. *An uero inermes qui sunt firmis opibus sunt? Reprehendis inde, quod dixerit, Manilium Carthagine sæpe frustra tentata, per deiectam murorum partem irrumpere uoluisse. Iniuste hoc etiam, neque. n. apertius est quidquā aliud apud Appianū. cuius hæc uerba sunt* Consules Pœnos ut inermes despiciebāt, donec armatos adorti retrocesserūt. Vbi vero rursus aggressi sunt, & rursus nihil profecerunt, Pœnorum animi creuerunt, ac timentes Asdrubalem bina castra muniuerunt, & rursus ambo aggressi sunt, & pariter nihil profecerunt. Manilius desperauit aggredi vrbem, Censorinus partem muri deiecit. *Ea uero est, de qua nunc agitur. Manilium Carthagine sæpe frustra tentata, per muri partem deiectam irrumpere uoluisse. Quid ad hoc respondebis? Negas inde bene esse ab eo scriptum,*

Cum Scipio Pænos prærepto imperatoris consilio suos ita dispostuisse audisset, vt alii armati Romanorum impetum sustinerent, alii inermes lapides, & ligna in eos ingredientes ex loco superiore coniicerent. *Negas autem, quia consilium Pænorum Scipio non præripuerit neque facta eorum audiuerit, cum uidere potuerit. Cui dico, audire potuisse à transfuga. Nam etsi uidere fortasse potuit primos armatos, non tamen uidere potuit secundos, & tertios, qui in ædibus erant, cum ipse extra urbem esset Et si etiam uidisset, non tamen eorum perscrutari consilium potuisset, nisi ab aliquo, ut dixi, transfuga cognouisset, de quo Appianus non loquitur, ut aliquid tacitæ cogitationi nostræ, ut altās sæpe, relinquat. Negas inde Manilium rectè imperatorem dici, quòd nulla re gesta id nominis adhuc meruisset. in quo adeo te expertem Latini sermonis ostēdis, ut nescire uidearis, imperatorem dici, quicunq; habet imperium militare, idest qui rem suis auspicijs, ac suo ductu*

gerit. Quod si probare uoluero, ineptius multo fecero, quam tu, qui id negasti: neque enim pagina ulla apud Liuium est, in qua imperator non in hanc significationem usurpatus reperiatur. Quod autem ais, Ex superiore loco additum, quod non est apud Appianum, falleris: nam idem est apud hunc ex superiore loco, atque apud Appianum ex ædibus. Quod addis, mandata dari non dici de iis, qui præsentes agant, plane ridiculum est, sic enim futurum esset, ut imperatores in prælijs, quibus adsunt, nihil mandarent. at mandant imperatores Tribunis militum, ergo & Tribuni militum centurionibus mandabunt; nam mandantur facienda, quæ occasio tulerit, & sæpe pro re nata mandata ipsa mutantur. sic tu infra. Scipio equites cum facibus accensis educit, simulq; iis præcipit, ne cum hostibus in nocte congrediantur. quid autem interest, præcipias ne, an mandes? Reprehendis inde illud. Qui lacessentibus instare hostibus cuperent. reprehendis autem eo nomine, quia Pœni non lacesserent, sed se defenderent. Neque uides hoc ad Scipionem referri; qui si suos continere ab impetu nolebat, si hostes quieuissent, quid facturum censemus, si lacessissent? Quære crimina alia si potes, neq; enim his oppugnari scriptor historiæ, sed fortasse aliqua ex parte religiosus interpres historici potest.

Post autem cum Pœni summa vi ex vrbe silentio noctis egressi.

Culpas, quod dixerit. summa ui ex vrbe egressi, quod non sit apud Appianum. Quod ridiculum esse puto. nam si Appianus illud non dixit, at aliud simile dixit nempe ἐπέκειντο idest, inuasere. unde autem inuasere nisi ex urbe? At Appianus, inquis, ἐν νυκτὶ dixit idest in nocte, non silentio noctis. nam silentium noctis partem certam noctis significat, qua omnia silent. Quid? an uero, si Pœni ex urbe se in Romanos intulerunt, non eam maxime partem noctis delegisse putas, quæ rei agendæ opportunior fuit, nempe tum, cum omnia silent? Nam quod addis, Appianum narrare, quomodo Pœni castra Romanorum infesta reddiderint, hunc in genere loqui, id criminis in interpretem caderet, in scriptorẽ certe non conuenit. Audi iterum Polybium, deinde Liuium. Polyb. ad uerbum. coemit etiam ab eis monoxyla nauigia omnia, & lintres, qui numero multi erant, quod plerique Rhodani accolę mercaturas e mari faciant. Num hæc omnia expressit Liuius? minime uero, nam generatim ita locutus est libro 21. Ingens coacta uis nauium est, lintriumque temere ad uicinalem usum paratarum. neque enim expressit, ut emptæ sint, neque monoxyla nauium genera, neque caussam multitudinis aperte expressit, neque usum mercaturæ inter accolas Rhodani prodidit: et tamen hunc locum adumbrauit. quid autem hunc locum dico? integra uolumina proferre liceret, quæ omnia hoc modo conscripta sunt.

Et cum e portis castrorum egressus iis, quæ a bello longius aberant.

tant. Reprehendis, quod dixerit e portis, non autem e porta, siquidem Appianus scripserit Scipio e castris per auersam portam, ubi nullus erat hostis, cũ equitibus egressus est. Hoc loco negare non poteris, te aut Graece nescire, aut nõ Graecos libros, sed translatos peruolutare. Nam interpres Appiani habet Per auersam portam, at Appianus habet, per alias portas. hoc modo ὁ σκιπίων ἐξέδραμε σὺν ἱππεῦσιν ἐκ τοῦ στρατοπέδου κατὰ πύλας ἄλλας, ἵνα οὐδεὶς πολέμιος. Ecce qui πύλας ἄλλας auersam portam interpretatur, atq; impudẽter ita apud Appianum esse affirmat.

Praefectus hostium. Tu praefectus equitum hostium, non male. Veruntamen qui praefectus dicitur, eum equitum praefectum fuisse non negatur.

Etenim cum Poenorum milites. Hic reprehendis, quod dixerit, Scipionẽ magno animo eduxisse turmas equitũ, cũ Appianus Magno animo nõ habeat. Et hoc palmare est. quasi uero qui Scipionis uitam scribat, ne uerbum quidem ad laudem Scipionis addere, nisi quod est apud ueteres, debeat. cum id ad ueritatem pertineat. obijcis etiam, quod uocem. δικόθεν non expresserit. quae criminatio ad onerandum interpretem ualeret, non ad scriptorem. praesertim uero cum sine ea stet sententia, sic fecit Liuius libro 21. Tum Romanus sinu ex toga facto. Hic, inquit, uobis bellum, & pacem portamus. non enim ita Polybius ad uerbum, Maximus autem natu (e legatis) sinu iis, qui in consilio aderant, ostenso, hic & bellum ipsis dixit, & pacem portare. Tu certe reprehenderes. quod, Maximus natu praeterierit, & facto sinu, nõ non ostenso dixerit, & tamen illa fortasse meliora sunt, quàm quae Liuius attulit.

His de rebus adeo in ore ciuium omnium erat, ut M. Cato. Dictum M. Catonis post Nepherinam expeditionem reponendum esse contendis, auctoritate epitomae 59. Respondeo epitomas Liuianas parum ualere ad probandum rerum ordinem, non quin saepe seruatus sit, sed quia proper breuitatem semper seruari non potuerit. neq; semper seruatus sit. Addis tuam suspicionem, Etiã postquã legati Romam ex Africa redierant, reponendum fuisse. quod mihi parum probatur. Neque enim uerisimile est, Catonem interrogatum esse de Scipione, tum, cum legati reuersi ex Africa miranda de illo narrabant, sed ante quàm uirtus Scipionis uulgo nota esset, ante legatorum aduentum, cum paucis cognita esset.

Nam cum commisso transflumen praelio. Obijcis quod commisso praelio dixerit, cum Appianus tamen scriptum reliquerit, caede magna utrinque facta. Respondeo caedem praelio consequentem fuisse. maleq; Appianum praelij commissionem praeterijsse. quod cum tu quoque intelligeres, scripsisti, pugna inita, quod ego puto idem esse, ac commisso praelio. Quod autem Φρούριον castra uertit, nõ locũ munitũ, recte fecit. nã omnia castra sunt locus munitus.

Interea Romanis, postquā in castra peruentum est. *Negas, ex uerbo* ἐσαφέρωσαν *apud Appianū, idest, in stativa redierunt, castra intelligi posse. Quod ego miror, cum castra sint stativa.*

Manilius se in eos acrius animaduersurum. *Non ita Appianus, inquis, fateor. Verum, ut dixi, non nunc uertimus Appianum.*

Angebat ea cura plerosq;. *At habet Appianus* ἀχθομένων πάντων *quod est* dolentibus omnibus. *Habet. Verum quid interest, inter Dolebant omnes, et, Angebat ea cura plerosque, nisi quòd hoc Latinium est elegantius?*

Sed populum ei ira conciliarunt. *Reprehendis, quòd in commentario Fastorum dixerit,* plebem, & Tribus. *in uita uero* populum & centurias. *Primùm dico quoties aliquis de eadem re diuerso modo scripsit, posterius semper emendationem esse prioris. Vtrunque tamen rectè hoc loco dictum. consul enim, à cuncto populo centuriatis comitijs fiebat, in quæ comitia populus conueniebat diuisus in Tribus. Vnde in epitoma Liuiana scriptum est, à compluribus Tribubus Scipionem consulem dictum. Quare & populus & centuriæ, et Tribus, ad creandum consulem pertinent.* Plebem *autem cum dixit, populum intellexit; populus autem appellatur plebs ferè, cum opponitur senatui.*

Addis, imprudenter ipsum esse locutū, cum dixit, complures eum Tribus cõsulem dixisse, *non autem* scripsisse. *Noli quæso tam acriter agere. Loquere de Appiano, & de uersione eius, in qua te fœlicem uidemus esse; de ijs, quæ pertinent ad morem Romanum, noli cum eo decertare: neque enim, si hanc disputationem ingrediaris, commodè te explicueris. Quid enim ais? cur reprehendis,* dicere consulem; *an quia caret auctore? At eo Liuius, & maximè, quod nūc occurrit, libro 26. sæpissime est usus. an quia tempori Scipionis non conuenit? in illo uero nihil aliud magis nam dicebantur consules tum, cum uoce suffragia ferebantur: nempe ante legem Gabiniam tabellariam de magistratibus. non uoce, sed tabella creandis, quæ post Scipionis consulatum est lata. Scribebantur autem, postquam tabella suffragia sunt inita lege Gabinia tabellaria. Ergo ita propriè locutus est, ut si aliter dixisset, summo se flagitio fuerit obstricturus; quod tu si non sentis, quid est, quòd temere hanc tibi doctrinam asciscas?*

Reliqui ex concubina. *Ex concubinis tu scribendum fuisse censes, quia non ex eadem omnes erant nati concubina. Rectè, si in animo haberet multitudinem concubinarū innuere. Verum non hoc uoluit, sed filios eos tantum fuisse non legitimo matrimonio natos.*

Scipio cum tribus progressus comitibus locum omnem diligentius explorabat. *Instas, quod cum tribus comitibus dixerit, cum Appianus unum cum fuisse scribat. ò impudentiam singularem. Et miraberis deinde, si ad has tuas nugas uir ille responsum dedit nullum? audi Appianum, si modo intelligis.*

ligis. ὁ στρατιώτης προϊὼν κατεσκέπτετο σὺν τρισὶ φίλοις *idest progressus cum tribus amicis explorabat. Quid ergo? si non legisti Appianum, & hæc dicis, impudens es; si legisti, neq; quid sit* σὺν τρισὶ φίλοις *intellexisti plane Græcorum elementorum rudis.*

Sed ut hoc fieri posit profecto uides. *Aliud est responsum apud Appianũ. Non nego, Verum si Historico licet longam orationem confingere, cur non etiam breue immutare responsum licebit?*

Vt eundem illum ad se cum ipsius equitatu traduxerit. *Duo millia inquis, & ducenti equites fuerunt, ergo non totus equitatus. At hic non cum toto equitatu, sed cum equitatu scripsit.*

Præmia tantum ea ostenderet, quę uirtus, & fides eius postea meruisset. *Non expressa est, inquis, sententia Appiani, qui scribit ita.* De gratia uero nihil definiret, sed ei polliceretur, Romanos decentia facturos. *Præclarè. quid est autem illud, Decentia facturos, quàm præmia, quæ uirtus; & fides eius meruisset, daturos? O' stuporem hominis incredibilem.*

Gratiam ut sibi Romanorum compararet, fide, & officio annixurum. *At Appianus dixit* Pręmia Romanorum arbitrio permittere. *Concedo. Hic adumbrare uoluit, non exprimere, ac commodius responsum finxit, quàm Appianus intulit. Liuius etiã libro xxxi. responsum aliter aliquãto rettulit, quàm Polybius. Nã Polybius ita scripsit ad uerbũ* Rex uero dubitãs dixit, tribus de rebus se ei ueniam dare; primùm, quòd iuuenis esset, & rerum rudis; deinde, quòd pulcherrimus esset æqualiũ suorum. *At Liuius ita.* ętas *(inquit)* & forma, & superomnia Romanorum nomen te ferociorem facit. *Num tibi uidetur nihil affinxisse de suo, aliquid dempsisse de alieno?*

Atque hæc quidẽ sunt in primis tredecim pagellis pauca ex plurimis animaduersa.

Plurima supersunt, quæ si perges nos lædere, ut facere instituisti, proferentur: ea uero nunc tibi condonabo tuarum uirium imbecillitatis habita ratione, ut si tam graui rerum senex opprimaris onere, ne desperes. Interea respondebis ad hæc, si uolueris ab omnibus tanti haberi, quanti ipsum te facis, quemq; te esse falsò autumas. Quanquam si mores correxeris, bene facies. eritq; fatius mea quidem sententia silere, ne quod est in prouerbio, suo ipsius indicio Sorex pereat. Hoc igitur consilium pro mea in te, quam debeo, beneuolentia, capias te hortor.

HABES rationem candidissime lector, cur haec aduersus Bendinellium scripserim: Hic enim is est homo, qui cum sibiipsi nimiu placeat, caeteros quidem omnes despicit; atque ita sibi arrogat, ut praeclarum quoddam se edidisse putet, si in toto suae aetatis curriculo unu hunc centonem de Scipione Aemyliano fere septuagenarius assuerit; in quo tamen opusculo cum tot errores in tredecim tantum pagellis ab ipso commissos animaduerteris, uide quaeso, tanquam ex ungue Leonem, ut dicitur, quid de reliqua corporis parte possis conijcere. Summa haec est, eo solum excepto, quod ex alieno sumptum hic infarcit, caetera omnia sunt, aut praeter historiae fidem scripta, aut è Graecis parum intellecta, aut impropriè dicta; ut ualde sit mirum, tot ab uno potuisse ineptias, nihil uero prorsus, quod probetur, ab eodem scribi. Quanquam illud scias, eam uitam, quae Mutinae iam uiginti annis impressa fuit, etsi innumerabilibus ipsa quoque auctoris uitio abundat erratis, non tamen scatere tam multis, eisq; non leuibus, quàm haec eadem nuper ab eodem tota refecta, ut planè retrogradientis cancri morem secutus esse uideatur. neq; enim posteriores cogitationes esse solere sapientiores (quod Cic. dixit) semper deprehendimus. Id autem cuiuis etiam uiro mediocri iudicio satis liquidò constabit, si nouissimam hanc, in qua tamen totas absumpsit μυριάδας cum illa ueteri conferre uoluerit. Quare habeat in ore semper illud Plauti Aetas acta. Veru postquã coepi, cumulatius reliqua suo loco depromam; ut & eius filius, qui per aetatem poterit, saltem nunc ediscat, quanti doctrina patris, quem ut Historiae parentem praedicat, sit habenda: & ipse Bendinellius desinat iam tandem sic se intolerantius iactare, & in alios caeco impetu incurrere, imperitosq; adolescentes, quos lactandos suscepit arte decipere. Tu uero interim candidissime Lector omnia boni consulito. Vale. Kal. Augusti. M D L X X.

9 Plutarchus Aemylium appellauit, vt ad Pythagore αἱμυλίαν alluderet. *Hoc supra confutauimus, et non est in ueteri.*

10 Duos habuit filios. *non est in uet.*

Triumphauit ex Rege perseo. *non est in uet.*

Studiose curauit, exercendos curauit. *uerbum hoc repetitu non est in uet.*

11 Sub ductu auspicioque patris meruit. *non est in uet.*

Tertius tum agebatur annus. *Totum hoc quod ut superuacaneum ex Liuio sumptū huc est allatum, non est in Vet.*

L. Aemylio Macedoniam extra ordinem decreuerunt. *contra Liuium hoc esse demonstratum fuit. non est in Vet.*

Gloriç cupidius mortuum suspicabatur. *Hic omisit ætatem Scipionis, quæ patri suspicionem mouerat, & à Plutarcho exprimitur, cum dicit παῖδα τὴν ἡλιχίαν. In uet. autem non omnino male, sic* quod & admodum adolescens. *item, omisit hic uerbum græcum θυμοῦσθαι prorsus necessarium: in uet. posuit, cum dixit.* Quòd & audax.

Factum est ut consul uersabatur. *hic error non est in uet. inquit enim* Consul unus eum mortuum uidens in luctu, & lamentis uersabatur. *Quare non est inconsequens.*

12 Tantę uictoriæ gaudio sentire cæpit. *non est in Vet.*

Perseus interim, *Liuij pagina tota præter rem, ut ostendi: non est in uet.*

Literæ præces rege indignę continebant. *non est in Vet.*

15 Pręceptore Metrodoro usus est. *Falsum est, neque tradit hoc Plinius, unde sumptum est, ut supra dixi.* Non est in Vet.

A Sole exoriente &c. *octo sunt hic errores supra à nobis detecti: non omnes sunt in Vet.*

16 Prudenter deponere non solebat *addidit uocem* Prudenter, *quæ non est in Cicerone, unde sumptum hoc est; non est in Vet.*

Pater censor è uita decessit. *falsum est ex Plutarcho, ut dixi: neque id est in Vet.*

Papyriam repudiauit *non dicitur repudiare de ea, quæ liberos habuerit, ut probatum est. non est in Vet.*

Cuius abstinentia. *Superuacanea sunt huc ex Cic. de officijs traducta; non sunt in Vet.*

P. Rutilium. *Rupilium dici debet. non est in uet.*

17 Vna esse domus, rusticationesq; fuerint. *cum dicere oporteat,* essēt, *recte in Vet.*

Ad Gaietam *scribere debemus* Caietam. *non est in uet.*

Opprimi splendore. *non est in uet.*

Et si plurimum tribuebatur ambobus. *superflua ex Cic. de clar. orat. non sunt in Vet.*

18 Nihil difficilius esse dicebat &c. *Præter rem huc ex Cic. de amicitia inculcata non sunt in Vet.*

19 Præstantia uirtutis superaret. *non est in Vet.*

Vt antepos uit. *Pro antepofuerit, non est in Vet.*

Ingenii ostendendi. *Rectius, ostentandi, ut est in. Vet. & in Gellio, unde sumptum est.*

Legatus Luculli præter cętera, illud memorabile fuit. *Hic est Anacoluthon turpe, ut demonstraui: non est in Vet. quæ sic habet.* Legatus Luculli præter cætera Barbarum ad Intercatiam, interfecit.

20 Neminem perduci videret. *Non expressit Græcum. sic. Nemine in pugnam prodeunte, non est in Vet.*

Linguam exerens. *Ex historia Torquati sumptum, ut dixi. non est in Vet.*

Media militaris statura. *Dicitur a Liuio de Torquato. non est in Vet.*

Masinissa bellum gerebat cum Carthaginensibus Asdrubale duce. *Obscurum. melius in Vet. Bellum aduersus Carthaginenses gerebat, quorum Imperator erat Asdrubal.*

21 Gratulabundus. *Non est in Appiano: neque in Vet. positum est.*

Scipionem iterum conspiceret. *Vox Iterum non est in Cicerone, & in Vet. posita non est.*

22 In quibus quidem libris. *Sunt hæc omnia in historia superuacanea. neque sunt in Vet.*

23 Patebat Carthago. *Situm Carthaginis uitam Scipionis scribenti non conuenire demonstratum est. neque ille est in Vet.*

Byrsa tumulus. *Arx, potius. non est in Vet.*

Triplici muro. *Descriptio hæc Byrsæ plurimis abundat erratis, ut supra patuit. His omnibus caret Vetus. Cuiuis licet intueri.*

24 Domicilium vertit *οἰκίαν. non est in Vet.* portuum *Τῶν λιμένων. non est in Vet.*

Pręco edicere. *Pronuntiare scribendum erat, ut dixi. non est in Vet.*

25 Saluti ea nocte fuisse. *Hoc errore supra demonstrato caret Vetus.*

26 Ex insidiis aggrediebatur. *Vox Insidiis non est in Græco, neque est in Vet.*

Duas equitũ turmas. *Quuo nodo locus hic intelligendus esset, dixi; atque unde error emanarit, ostendi: nempe ex duabus illis uocibus δύο, δύας: sed uox Duas. non est in Vet.*

Hostibus irruentibus. *Immo irruturorum scilicet Romanorum, ut patuit non est in Vet.*

Distabat hęc vrbs. *Nepheris descriptio è Strabone sumpta hic non est necessaria, neq; Appianus ipse describit, neque est in Vet.*

29 Hac quidem graminea. *Ad uerbum hæc è Gellio sumpta, sed præter rẽ: & non sunt in Vet.*

30 Prætorium. *potius consilium, idest, qui in consilio ad sunt, nam Græce συνέδριον*

ᾳειο} ut dictū est. non est in Vet.

Scipio supremā horā esse cum sentiret, proditū est &c. *est uitium Anacoluthon sic in Vet.* Scipio supremā horam sentiens proditū est &c. *Ecce :xx. annis congruè loqui nondum didicit & iactat uestigia Græcæ, & Latinæ linguæ non obscura Lucæ & Placentiæ impressa se reliquisse*

31 Gulussę natu maximo. *falsum est; rectius in Vet. Micipsæ natu maiori.*

Ad comprimendas insidias. *non est in Vet.*

Ratus illum loqui uelle. *rectius hoc(quāquā non rectè) quod est in Vet. illum secum loqui uelle.*

32 Reuerso iterum. *Pleonasmus. rectius in Vet. Reuerso deinde Manilio, &c.*

Manilius cum uideret, eo inclinauit sententia. *Incongrua locutio, non sic in Vet. Manilius maximè timebat, tandē eo inclinauit sententia, &c.*

33 Scipionem redeuntem cum clamoribus prosecutus est. *omisit, quod est in Græco ὡς ἐπὶ τριάμβῳ non sic in Vet. inquit enim, ueluti triumphantem.*

Id, quod Romam ad suos scripserunt. *deest uox, quæ reperitur in Græco* πολλοὶ *quam uetus habet, sic, Quod plurimi Romam ad suos scripsere.*

Erat hæc urbs. *(de Hippone loquitur)* inter Vticam. *Hæc omnia (ut supra demonstratum est) ad rem nō pertinent. In Vet. uero non inepte omissa sunt.*

34 Ea uero iubente collega. *Hæc Periodus est tota male è Græco uersa, ut supra patuit: sed non ponitur in Veteri.*

His igitur patet esse uerum, quod uulgari prouerbio fertur Bis pueri Senes. neque credendum, quod extat apud Euripidem. αἱ δευτεραι πως φροντίδες σοφώτεραι.

FINIS.

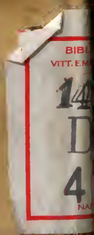
Verba Græca Polybij, quæ desiderantur pag. 34. & pag. 35. & pag. 37. sunt omissa, quia characteres non erant apud Impressores, & qui aderant, parum boni. Quæ deprauate sunt impressa, tu humanissime Lector corrigito sic.

Pag. 3. *precipue, præcipue. atq; obtrectatione, atq; meæ obtrectatione. deliniare, delineare. 4. redegisse, redegisse. 5. cogitatione, cognitione. 6. Macedoniæ, Macedonicæ.* Romæ, Roma. *7. pertineret, pertineat. 8. aplicuit, applicuit.* Itterum, Iterum. 10. Nonnoulli. Nonnulli. 17. ἑκαςον, πηχῶν. 19. *distabat, distabant.* ἐνδον. 19. ἡ. 22. *cosilio, consilio. 23. Scipionem, Scipionem. uimin, uim in. de esse, deesse.* 24. ἐιλοιεν. *erupturum, erepturum. deligisse, delegisse. 25. se legi, selegi. complectereris. 26.* Papiria, Papyriæ. *31. accessisse cum. 33. sunt, sunt,. 34. moncxyla, monoxyla. 35. cum equitibus, cum equitibus. non non ostenso, non ostenso. 36. inmo, immo. temeret, temere. tu, tu. 37.* ὁ οκιπιαν *pos it, posit. 38.* ἡ, ἡ. *esse, esset. inculcata. superaret. 40.* Quuomodo, Quomodo. 3 πολλι, πολ .οι. 33. *ecce.* Ecce.

FINIS.

Non fine Licentia Superiorum.

BIBL
VITT.EM
14
D
4
NA